נזקי ממון – בור [שבוע ג']

מתנ' ב"ק כח. עד גמ' כח: ר' יהודה אומר [1-2]

Optional תוס' שם ד"ה ונשוף [2]

שלחן ערוך חו"מ סימן תיא סעיף א [6-7]
ושלחן ערוך שם סימן תיב סעיף ה' [9]

גמ' ר' יהודה אומר עד כט: איתמר [3-4]
שלחן ערוך סימן תיב סעיף ד' [8-9]

Optional חשוקי חמד [ר' יצחק זילברשטיין שליט"א] בכורות מ: [10]

גמ' איתמר עד מתנ' ל. השופך [4-5]

שלחן ערוך חו"מ סימן תי סעיף ג' [11]

משפטי התורה ב"ק סימן נד [12]

מסורת הש"ס עם הוספות

ג) ב"ב לט:, ג) ג"ז סס. ג) ב"ב יב. כו: ס: ק., ד) לקמן לד. מרדים מד: מוקן קלד: ממונות ו. מלס מ.,. ה) [לקמן נ.], ו) ע"ין חוס' לעיל ג: ד"ה משורה, ז) פרשת ראה סוף סי' קיט, ח) מעשרות פ"א מ"א, ט) ירושלמי פאה שם.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה זה וכו' לא מתיינין ליה במעשר כיון דממילא:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה א"ה כו' אמאי שלו כו'. נ"ב נ"ע ועי' תוס' (ועי' בסגר"מ סימן סעו):

תורת אור השלם

א) וְלֹא תַקְרִבוּ כֹּפֶר לָנוּס אֶל עִיר מִקְלָטוֹ לָשׁוּב לָשֶׁבֶת בָּאָרֶץ עַד מוֹת הַכֹּהֵן: [במדבר לה, לב]

ב) וְקַצֹּתָה אֶת כַּפָּהּ לֹא תָחוֹס עֵינֶךָ: [דברים כה, יב]

ג) כִּי יִגְנְבוּ אֲנָשִׁים יַחְדָּו אִישׁ וְאָחִיו וְקָרְבָה אֶשֶׁת הָאֶחָד לְהַצִּיל אֶת אִשְׁתּוֹ מִיַּד מַכֵּהוּ וְשָׁלְחָה יָדָהּ וְהֶחֱזִיקָה בִּמְבֻשָׁיו: [דברים כה, יא]

הגהות וציונים

ה) צ"ל רבינא (דפר"י, ודלא כהמגיה בר"ח); ב) עיין לעיל כז ע"ב, ור"ח משמיה דרבא אמר פעם אחת ומסדר הש"ס מייתי לה שם וכאן לענינו (מנחת יהודה); ג) בכה"י נוסף משמיה דרבא, וכמו בב"ב; ד) כה"י שנטנפו (וכ"ה לקמן ל ע"א דנטנפו); ה) נדצ"ל חייב בפאה. כי לא תנן התם מעשר כלל (מראה אש, וכ"ה בכה"י); ו) ע"פ מהרש"ל ומהר"ם:

ליקוטי רש"י

עד האידנא. עד עכשיו [מוכה יח.]. השתא. עכשיו (מגילה ז:). וקצותה את כפה. למי נשמו הכל לפי המנהג ומתמניים [ברכות כה ע:]. שהיתה דרך חרבים עוברת בתוך שדהו. שהוזקקו לעבור שם מעולם לו ע"י בעל השדה שנתן להם מתחלה לתת הדרך. ושלו. שעכשיו לא הגיעו והרי יש להם שני דרכים. ואי אמרת עביד איניש דינא לנפשיה. כלומר למה לא תקונו לו חכמים שיהא לו רשות לתת להם דרך מן הגד בעל כרחן שהרי אין מעסיקין לגוים לכנון זה כופין על מדת סדום והלכך יהא הדרך שלהן קנוי לו לגמרי שאם יגלו לעבור מהלי דרך שלהם לעצמו הוא אינו יכול להעמיד רגים בדין. לנקוט פזרא. מקל לו רחת שקורין פורקא ולויתיב מהמוא דרך לסכוח לת כל מי שירצה לעבור ולעביד דינא לנפשיה מאחר דאית ליה פקידא מה שעשה מה שעשה ודרכם קנוי לו ומהיי דקתני לא הגיעו לעבור בכחן ומהו לא יוכל לנענן דלא עביד איניש דינא לנפשיה. גזירה שמא יתן להם דרך עקלתון. כלומר לעולם עביד איניש דינא לנפשיה אבל הכא מן הדין אנו אומרים דשלו לא הגיעו שכך מקנו מכמיס דלא לגיסור דיגרס לעבור בכחן ומהו לא יוכל לנענן דלא עביד איניש דינא לנפשיה. ויכולים לגרום לדרך שכלהם דומעין לאחר לעמיכם לזו דרך עקלתון אבל הכא אמאי מעקרין אם הכא אמאי מעקרין לם דרך הרמים קרוב לדרך ומקנו מכמיס לתקנתם דרכים מוגמ. רב משרשיא אמר. היכא דנתן להם דרך יפה אמרינן שלו הגיעו ולויקנום פזרא ולויתיב דלא גזרינן שמא יתן להם דרך עקלתון אבל הכא דלא נתן להם דרך עקלתון ולכך לא הגיעו וגם שלו הפקיד כדמפרש לקמן [רשב"ם ב"ב צט:]. [המשך בסוף המסכת]

עין משפט נר מצוה

ז א ב ג ד ה מ"ל ע"ז מהלכות מוכל ומזיק הלכה ו ז ומנה עשין ע עוש"ע ח"מ סימן שפב סעיף ב: ח ו ומי"ל סס הלכה ה ועיין בהגאות ומ"מ מנה סס עוש"ע ח"מ סימן שעט סעיף ד ומי' חיב סעיף ב: ט ז ומי' פ"ג מהלכות מעבדים הלכה ה עוש"ע ח"מ סימן מכא סעיף ו סהג"ה:

י ח מי' פי"ג מהלכות מזקי ממון הלכה ה מנה עשין ע עוש"ע ח"מ סימן מיב סעיף ג:

יא מ עוש"ע ח"מ סימן מיב סעיף ב:

יב י מי' פי"ג מהלכות מזקי ממון הלכה כז מנה עשין מה עוש"ע ח"מ סימן שמו:

יג כ מי' סס הלכה כד מנה סס עוש"ע סס סהג"ה וסי' מו סעיף ב:

יד ל מי' פ"ג מהלכות ממונות עניים הל' יג:

טו מ מי' סס פ"ה הלכה כז:

טו נ מי' פי"ג מהלכות מזקי ממון הלכה ז מנה עשין מה עוש"ע ח"מ סימן מיב סעיף ד וסימן מי סעיף ג:

רבינו חננאל

אומר שבור את שיניו ואמרו לו אם שלי אני נוטל כרב נחמן ודברי רבינא ה) נ"ל דדחו. ב) שור שעלה על גבי חבירו ובא בעל החתחתון ושמטו את שלו ונפל העליון ומת פטור. הא כמי כרב נחמן ובשיטגויא אוקמוה בתם דאית ליה פסידא חצי נזק ובמקום דאיכא פסידא אפילו רב יהודה מודה דעביד איניש דינא לנפשיה ואפ' הכי כיון דיכול להציל שור בשמיטה ודחפו לעליון ומת חייב. ג) הממלא חצר חבירו בדי יין. גם זו כרב נחמן ורב נחמן רב יצחק שינויא הוא דמני. ד) מניין לנרצע שבלו ימיו ורבו מסרהב בו ועשה בו חבורה מניין שפטור ת"ל לא תקחנו כופר לשוב. פי' לא תקנה למסור לשוב אל משפחתו כו', גם זו כרב נחמן ותיובתא לרב יהודה ומשני בעבדא גנבא דאית ליה פסידא, ורב נחמן רב יצחק משני בשורבו מסר לו שפחה כנענית ועד האידנא דהוא עברא הות ליה והיינא השתא דכלו ימיו ויצא לחירות איסורא ולאפורושי מאיסורא פטור החובל. ה) מתני' המניח את הכד ברשות הרבים ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור. דייקא מינה טעמא דנתקל הא שיבר חייב קשיא לרב נחמן, ומשני רב דביר משמיה דרבא אליבא דרב נחמן הוא הדין אפילו שיבר פטור והאי דקתני נתקל משום סיפא דקתני אם הניח בה בעל החבית חייב בנזקו, פי' אם הניח בה מי ששיבר את החבית דדוקא נתקל ושיבר הוא דחייב בעל החבית לשלם הנזק אבל שיבר מעצמו לא איהו ראוזק נפשיה, אטו הכי קתני רישא נתקל ותאי שינויא דסמכא היא ועבדינן כותיה. ו) הא וקצתה את כפה ממון.

קשיא לר' נחמן דהא הוא דאמר עביד איניש דינא לנפשיה הוו לא יכלה להציל אישה מיד מכהו אלא בהחזיקה במבושיו אמאי חייבת ממון (ממון) נימא עביד איניש דינא לנפשיה, ושני כגון שהיתה יכולה להציל בלא שליחות יד במבושיו בדחיפה או בהכאה וכיון שהיתה יכולה ולא עשתה חייבת ושלקה בהדין טעמא. ז) הרי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו נטלה ונתן להן מן הצד מה שנתן ושלו לא הגיעו ואי דינא הוא דעביד איניש דינא לנפשיה לינקוט פזרא ולויתיב. כלומר יטול בידו שבט כמו פזרא ויקפח שוקים כל מי שבא לעבור בתוך שדהו קשיא לרב נחמן, ומשנינן משום כל מן הצד דרך עקלתון הוא קרובה לזה ורחוקה לזה, אי הכי אמאי מה שנתן נתן יחזור ויטול את שלו, ומשנינן משום דרב יהודה דאמר מצד שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו. ח) בעל הבית שהניח פיאה מצד אחד ובאו עניים ולקחו מצד אחר זה וזה פיאה. וקשיא לרב נחמן, דאוקמה רבא זה מן הצד שהניחו בעל הבית פיאה כיון שנטלו העניים פיאה מצד אחר זכה בעל הבית באותו הצד שהפרישו ולמה אמרה המשנה זה וזה פיאה לפטור בעל הבית מן המעשר במה שיוכה בו מאותו הצד שהפרישו פיאה בו כיון שהפרישו פיאה כאלו הפקירו לעניים ועכשיו כשחזרו ונוטלו הרי הם כמו הפקיר לעניים ולא הגיעו לבעל הבית ולא הגיעו לעניים ולא הגיעו לבעל הבית ולא הגיעו לעניים ולא הגיעו לבעל הבית ולא הגיעו

אבל הוא עצמו פטור דקרקע עולם הזיקתו. ולא בעי למימר שהוזק הוא עצמו פטור דמיים לישנא דמשמע שהוחלף[ה] עצמו במים ולא שהוזק בהן ונתפקרים לא מצי לאוקמי דא"כ לא מחייב לא מכלים ולא על עצמו:

ה"מ היכא דאפקרינהו. פ"ה דסבר רב דטור שמייבה עליו תורה בהפקיר רשותו וטורו ופ"ת דבשמעתין דמחזרת (געיל דף כח.) ר"ל דרב סבר טור ברשותו מייב ושמואל סבר דפטור ופי' שם בקונטר' דפליגי בהפקיר רשותו ולא הפקיר טורו וי"ל דלא קיימא מסקנא דהתם סבי ומיהו נראה דרב מני סבר שפיר דהפקיר רשותו ולא טורו ומי מייב אע"ג דאכנו ומכינו ומשאו דלא אפקריהו לא הוי טור ורב הייו משום דעדיפי מטור ואיכא נמי למיזיגהו משום שור ומייב בהן את הכלים אבל טור ברשותו ליכא[ז] למיזיגו משור דשור ברשותו פטור כדתנן (געיל דף ט:) חוץ מרשות המיוחדת למזיק לכל הפחות טור הוי ופטור על הכלים ושמואל דסבר הכא דאפילו לא אפקריהו הוי טור מני סבר דטור ברשותו פטור לגמרי ואפילו טור לא הוי דמי א"ל ברשותי מאי בעית[ח] ומה שנקוטרים רבא לחייב בהפקיר רשותו וטורו כמו בתופר טור ברה"ר אין נראה לר"י דתופר טור ברה"ר תפר בתיסור וכן תפר טור ברשותו סמוך לרה"ר בתיסור תפרו ואפילו תופר בתמצע רשותו והפקיר רשותו ולא טורו כיון דשלו הוא מייב להסיר התקנה כדתמרינן בהפלה (לקמן דף מח. ופס) לכיון דאית ליה לממליה ולא מלייה כמאן דכריים דמי [ט]אבל הפקיר רשותו וטורו דתפר בהיתר וגם השתא דהפקיר לאו בעל הטור הוא לא מחייב תדע דנפ' הפרה (לקמן נא.) דתקינן לאתכומי טור של שני שותפין:

ונשוף באבן. דוקא נקיבו דנשוף ונשוף בקרקע פטור דקרקע עולם הזיקתו ואפילו שמואל [י]מודה הכא דפטור כדפטר לקמן דף נ.) ופס) נתקל בטור ונפל לאחורי הטור והיא לעיל דמחייב שמואל גריך לאוקמה כגון שנתבו בקרקע שהמיס נשפכים עליה דדמי לקרקע הטור ואע"ג דשור שדחף תמיכו לטור וגם הים אבן ע"פ הטור ונא שור ונתקל בה ונפל לטור מחייבין בהפלה (שם) יש לחלק כיון שיש שם תקלה על הטור ולמי לרב קשה כי היכי דקאמר רב קרקע עולם הזיקתו ה"נ ימתא בעל בטור של פלוני הזיקו:

אמר רבה במתכוין להורידה כו'. רבה לא בעי לאוקמי במתכוין לטור כדמוקי לה אמי לקמן משום דנשברה כדו דקאמר ת"ק משמע דנשברה מלגיו עלה קאמי ר' יהודה לחלק בין מתכוין לשלוח מתכוין וא"ת והא ר' יהודה אית ליה בפרק המוציא (ב"מ דף פט: ופס[יא]) דנתקל לאו פושע הוא גבי מעביר חבית ממקום למקום ונשברה דקאמר ר' יהודה שומר חנם ישבע ונשא שכר ישלם ומפרש התם הלי כדייה והלי כדייה ואין לומר דמתכוין להורידה דהכא הוי פושע טפי דת"ל היכי דייק מכלל דמחייב ר"מ אפילו בלמנא ונתקל דוקא מחייב אבל נפשרה להוי אונס טפי לא וי"ל דקסבר רבה כי היכי דאמרינן התם לר"מ דשבועה זו תקנת חכמים היא בשומר שכר ה"נ לרבי יהודה תקנת חכמים היא בשומר חנם אלא דקסבר רבי יהודה דבשומר שכר לא רצו חכמים להקל: **ואונס** רחמנא פטוריה. ומפלא מחת פלא לא מרבינן אונס גמור כדפירשתי לעיל (דף כז:[ט]):

והתניא נשברה כדו כו'. וא"ת והיכי מייתי מברייתא דפטור ר"מ בנקנקים ברוח שאינה מגיעה לתמ"ה לענין שאר נזקין אבל כדאמרינן לעיל סוף פרק שני (דף מ.) וי"ל דבמתכוין נמי קתני והוא הדין אם מחלק לדמי הכל אבנו כשהפקירו בור הוא. אמר ר' אלעזר אם נתקל בקרקע ונחבט באבן ונשבר חייב בעל האבן כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי מבדי [א]אבנו וסכינו ומשאו [ב]מבורו למדנו [ג]וכולן אני קורא בהן שור ולא אדם חמור ולא כלים [ד]והני מילי לענין קטלא [ה]אבל לענין נזקין אדם חייב וכלים פטורין ורב הני מילי היכא דאפקרינהו אבל היכא דלא אפקרינהו ממונו הוא [ו] מתיב רב אושעיא [ז] ונפל שמה שור או חמור שור ולא אדם חמור ולא כלים [ח] מבאן אמרו [ט] נפל לתוכו שור וכליו ונשתברו חמור וכליו ונתקרעו חייב על הבהמה ופטור על הכלים הא למה זה דומה לאבנו וסכינו ומשאו שהניחן ברה"ר והזיקו אדרבה מה דומה לזה מבעי ליה אלא מאי דומה לזה אבנו וסכינו ומשאו שהניחן ברה"ר והזיקו לפיכך אם המיה צלוחיתו באבן חייב רישא קשיא לרב וסיפא קשיא לשמואל ולטעמיך תיקשי לך היא גופא (קשיא[יא]) רישא פטור וסיפא חייב אלא רב מתרץ לטעמיה ושמואל מתרץ לטעמיה רב מתרץ לטעמיה במה דברים אמורים כשהפקירן אבל לא הפקירן חייב לפיכך המיה צלוחיתו באבן חייב ושמואל מתרץ לטעמיה השתא דאמרת אבנו סכינו ומשאו כבורו דמי לר' יהודה [יב]דמחייב על נזקי כלים בבור לפיכך המיה צלוחיתו באבן חייב א"ר אלעזר לא שנו אלא שנתקל באבן ונשוף באבן אבל נתקל בקרקע ונשוף באבן פטור כמאן דלא [יג]כר' נתן איכא דאמרי א"ר אלעזר לא תימא בנתקל באבן ונשוף באבן הוא דמחייב אבל נתקל בקרקע ונשוף באבן פטור [יד]אלא אפילו נתקל בקרקע ונשוף באבן חייב כמאן כר' נתן:[טו] ר' יהודה אומר במתכוין חייב [וכו']: ה"ד מתכוין אמר רבה במתכוין להורידה למטה מכתיפו א"ל אביי מכלל דמחייב ר"מ אפילו נפשרה א"ל אין מחייב היה ר"מ אפי' אזנה בידו אמאי אנוס הוא [טו] ואונס [רחמנא] פטריה דכתיב [יב] ולנערה לא תעשה דבר וכי תימא ה"מ לענין קטלא אבל לענין נזקין חייב והתניא [יג] נשברה כדו ולא סלקו נפל גמלו ולא העמידו ר"מ [יד] מחייב בהזיקן וחכמים אומרים פטור

אבל הוא עצמו פטור קרקע עולם הזיקתו דמשמע דכתיב[ז] וכמת יהיה לו אבל מזוק אדם מייב בעל הטור דקרקע מכופר (ח) ממעטינן: וכלים פטורין. על נזקי כלים פטור בעל הטור דשמירתן זו היא מיתתן[ט] ומתמיהנן נמי מימיו טורו הוא הלכך כי מייב על נזקי הגוף מייבה ולא על הכלים: ורב ה"מ. דתקלתו למדנו מטורו דאפקרינהו. כי טור דסבר רב דטור שמייבה עליו תורה בהפקיר רשותו וטורו הוא למייבתו: אבל לא אפקרינהו ממונו הוא. ומשורו למדנו הלכך טיוף כלי[ב] ממונו דמזיק עבד אבל מזק הגוף קרקע עולם עבדה ושמואל סבר בהפקיר רשותו ולא הפקיר טורו נמי משמעי קרא ופטור בו את הכלים הלכך מתני' אע"ג דלא אפקריהו טורו הוי ומאי דקתני מייב בהזיק גופו קמיירי ולא בכליו ואע"ג דקרקע עולם עבדה ליה מייב דשמואל לטעמייה דאמר לקמן (דף כ:) טור שמייבה עליו תורה להכלו וכ"ש להצמנו ואע"ג דקרקע עולם אזקתיה נשתברו. בכלי הטור שייבה שמירה כגון עול וסולמנין[ג] קרייעה שייבה במגדלעת של חמור: **הא** למה זה דומה אדרבה. תולה כתיבה בלא כתיבה: **אלא** מה דומה לזה כו'. לאם הוזקו בהם כלים לו נתקל בהן אדם ומת פטור: **רישא.** דקתני אבנו וסכינו דומין לטור: **קשיא** לרב. ס"ל אפ' בלא הפקריה מייבי: **וסיפא.** דקתני אם המיה אמר לגוחיתו בגבן של זה מייב: **קשיא** לשמואל. דהשתא משמע דמשורו למדנו: **בד"א.** לאבנו דומה לטור כשהפקירו: **לר' יהודה** דמחייב על נזקי כלים בבור. בפרק שור שנגח את הפרה (לקמן דף נא.): **לא שנו.** דהתם לגוחיתו בגבן מייב: **אלא** שנתקל באבן ונשוף. הכלי בגבן פטור. דקרקע גרמה לו: **דלא** כר' נתן. דאמר לקמן (דף נא.) בשור שדחף את חבירו לטור כל היכא דליכא לאשתלומי מהאי שור משתלם מטור[ד] הלי דעבד ליה הזיקא: במתכוין להורידה למטה מכתיפיו. ונתקל והוזמה בכומל מייב דנתקל פוטא הוא: **אמר אביי מבלל.** דר"מ דמתמיה עפי מחייב: **אפי' נפשרה.** דימותה הכל מעצמה על כתיפו דהוי אונס: **נפשרה.** דימותה כדמתרגמינן (שמות עז) ותם השמש ונמס פשר: **אפילו אזנה בידו.** אפילו נפשרה מעצמה אלא נפלה מידו אלא דימותה ונשאר האוזן בידו: פטור

ת"ק דסבר דנשברה מלגיו עלה קאמי ר' יהודה לחלק בין מתכוין לשלוח מתכוין וא"ת והא ר' יהודה אית ליה בפרק המוציא (ב"מ דף פט: ופס[יא]) דנתקל לאו פושע הוא גבי מעביר חבית ממקום למקום ונשברה דקאמר ר' יהודה שומר חנם ישבע ונשא שכר ישלם ומפרש התם הלי כדייה והלי כדייה ואין לומר דמתכוין להורידה דהכא הוי פושע טפי דת"ל היכי דייק מכלל דמחייב ר"מ אפילו נפשרה דוקא מחייב אבל נפשרה להוי אונס טפי לא וי"ל דקסבר רבה כי היכי דאמרינן התם לר"מ דשבועה זו תקנת חכמים היא בשומר שכר ה"נ לרבי יהודה תקנת חכמים היא בשומר חנם אלא דקסבר רבי יהודה דבשומר שכר לא רצו חכמים להקל: **ואונס** רחמנא פטוריה. ומפלא מחת פלא לא מרבינן אונס גמור כדפירשתי לעיל (דף כז:[ט]):

והתניא נשברה כדו כו'. וא"ת והיכי מייתי מברייתא דפטור ר"מ בנקנקים ברוח שאינה מגיעה לתמ"ה לענין שאר נזקין אבל מתני' איכא לאוקמי בנאדם דכדרך הלוכו נפלו הכדים על הנאדם מכחו ונאדם דמזיק מייב ברוח שאינה מגיעה כדאמרינן לעיל סוף פרק שני (דף מ.) וי"ל דבמתכוין נמי קתני והוא הדין דאם המיה אמר לגוחיתו בגבן אלא דאם המיה אמר לגוחיתו בגבן אלא דאם המיה אמר לגוחיתו בגבן אלא

פטור מדיני אדם. כלמפרש לקמן: וחייב בדיני שמים. משום דלא קליק[ב]: [ג] ברוח שאין מצויה. דלמוס הוא: אלא אמר אביי בתרתי פליגי. דמתני' כשהזיק הכל בשעת נפילה ופליגי כשהוזק בחרסי' לאחר נפילה: במפקיר נזקיו. כגון זה דמסתמא מפקיר לחרסיו

[א] פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ומודים חכמים לר"מ באבנו סכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו שהוא חייב ומודה ר"מ לרבנן[ה] במעלה קנקנין על הגג ע"מ לגנבן ונפלו ברוח שאינה מצויה והזיקו שהוא פטור אלא אמר אביי בתרתי פליגי פליגי בשעת נפילה ופליגי לאחר נפילה פליגי בשעת נפילה בנתקל פושע מר סבר [ו] נתקל פושע הוא ומ"מ [ז] נתקל לאו פושע הוא פליגי לאחר נפילה במפקיר נזקיו מר סבר מפקיר נזקיו חייב ומר סבר פטור וממאי [ח] מדקתני תרתי הוחלק אחד במים או שלקה בחרסית היינו הך אלא לאו ה"ק הוחלק אחד במים בשעת נפילה או שלקה בחרסית לאחר נפילה ומדמתניתין בתרתי ברייתא נמי בתרתי בשלמא כדו משכחת לה או בשעת נפילה או לאחר נפילה אלא גמלו בשלמא לאחר נפילה משכחת לה במפקיר נבלתו אלא בשעת נפילה היכי משכחת לה אמר רב אחא כגון דעברה במיא דרך שרעתא דנהרא[ט] ה"ד אי דאיכא דרכא אחרינא פושע הוא ואי דליכא דרכא אחרינא אנוס הוא אלא משכחת לה דאתקיל ואתקילה ביה גמלא מפקיר נזקיו מאי מתכוין איכא אמר רב יוסף [י] במתכוין לזכות בחרסיה וכן אמר רב אשי במתכוין לזכות בחרסיה רבי אלעזר אמר בשעת נפילה מחלוקת אבל לאחר נפילה מאי דברי הכל פטור והא איכא ר"מ דמחייב אלא מאי דברי הכל חייב והא איכא רבנן דפטרי אלא מאי בשעת נפילה אף בשעת נפילה וקמשמע לן כדאביי ורבי

פליגי בשעת נפילה בנתקל פושע. דלר"מ דפושע הוא חייב כל כמה דלא הוה ליה פנאי לסלק קרי שעת נפילה ולאחר נפילה פליגי פליגי ממפקיר נזקיו[ו] ואפי' לאחר נפילת פשיעה כגון שסיבר ממתכוין דרבנן דפטרי ס"ל דלא חייבה תורה אלא טור ר"מ[ד] סבר מפקיר נזקיו חייב דטור ברשותו סמוך לרה"ר וכן משמע ליצנא מר סבר מפקיר נזקיו חייב ומ"ס מפקיר נזקיו פטור משמע דבכל מפקיר נזקיו פליגי אפי' לאחר נפילת פשיעה ועוד דקתמר לקמן מפקיר נזקיו מאי מתכוין איכא למימר דאיכא לפרש במתכוין ושיבר[ז] כמו שפרש על שעת נפילה ולא בעי לאוקמי אבי פלוגתייהו בלאחר נפילה דבתרתי פליגי ולא היה זה מתרתי[ח] ומי מרי ומודים דקתני בברייתא חד קאי אשעת נפילה [ט] דמודים חכמים לר"מ בחטנו וסכינו ומשאו דנפלו ברוח מצויה שהוא חייב אע"פ שלא היה לו פנאי לסלק אבל ברוח שאינה מצויה היה פטור אע"ג דלא אפקריה[י] דסתם חטנו כו' לא מפקר להו כי נפלו אמין מתקלקלין בנפילתם ומשום דלא היה לו פנאי לסלק מיפטר דאי היה לו פנאי לסלק הוה מחייב אפי' ברוח שאין מצויה דכיון דלא אפקריהו עליה דידיה לסלוקינהו כדאמר בסמוך דמתכוין לזכות מחרסין ואפי' נתנו אחר שם כדאמרינן בהפרה (לקמן דף מח. ושם) בעל השור חייב בנזקי חבר ובעל חבר חייב בנזקי השור ושמעינתן[כ] אמר גבי גלל דאם הפכה בפחות מג' אם נתכוין לזכות בה חייב אע"פ שלא שהתקן במימיה לאחר נפילה משכחת לה ב) במפקיר נבלתו אלא במלר בשעת נפילה היכי משכחת לה. ואמר כגון שהתעבירו גמלו. פי' על שפת הנהר דהוא בשרעתא דנהרא ונפל הגמל ובנפילתו החזיז מים מן הנהר וטינף בגדים. ונדחתה האי פירוקא ופירקי' פירוק אחר [ג] כגון דליכא לאחר נפילה אחריתי וכגון דנתקל הוא ונפל ונתקל הגמל עליו ונפל ובנפילתו החזיז מים ואילולי שנתקל הגמל בגופו של אדם לא היה נופל לפיכך בהעברתו

מדקתני תרתי. וא"ת והיכי דייק אבי מדקתני תרתי דפליגי לאחר נפילת פשיעה הא אפי' אי לא פליגי אלא בנתקל אי פושע הוא אי לא אינו מקרין ונפלו ברוח שאין מצויה דפטור אע"פ שהיה לו פנאי לסלק דהוי מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס ומני אמר כריתי[ל] כיון דבאונס נעשה ולכך נקט קנקנין שמשתברין בנפילתם וסתמא מפקר להו:

שלו עדיין אבל אחר נפילה שכבר הפקיר התקלה פטור ר"מ אע"ג דפושע הוא כמאן דפטר דטור ברשות הרבים[מ] ו"ל דאי לאו שרעתא דנהרא[נ] יהודה הוא עליה דידיה הוא עליה דידיה רבי אלעזר אמר בשעת נפילה מחלוקת אבל לאחר נפילה מאי דברי הכל פטור והא איכא ר"מ דמחייב אלא מאי דברי הכל חייב והא איכא רבנן דפטרי אלא מאי בשעת נפילה אף בשעת נפילה וקמשמע לן כדאביי ורבי

מדקתני בתרתי בדייתא נמי בתרתי. וא"ת מברייתא נמי יש להוכיח דבתרתי פליגי דמדקתני ולא סלקה ולא העמידה משמע דלאחר נפילה פליגי ועוד דאי לא פליגי אלא בשעת נפילה אמאי חייב בדיני שמים לרבנן דאיתא לקמן דאנוס הוא ובשעת נפילה נמי פליגי מדלקמן מודים חכמים בחטנו סכינו ומשאו דלא מצי קאי אשעת נפילה דאי לא פליגי אלא לאחר נפילה במפקיר נזקיו א"כ אפי' נזקי בהפקיר אבנו סכינו ומשאו לא יתיישב דאי מודים ברוח מצויה דחייב ושאין מצויה דפטור א"כ לא פליגי כלל וי"ל דמברייתא לא מצי למידק כלל דאיכא למימר דפליגי בשעת נפילה ולאחר נפילה ובאחד טעמא כדפרישית לעיל[ו] והא דנקט בהאי מודים אבנו כו' ובהאי מודים קנקנים אורחא דמילתא נקט דאין אדם מקפיד באבנו אם תפול ברוח מצויה ובקנקנים כדי שלא יפברו מיתתם בענין שלא יפלו ברוח מצויה:

[מ] **הוחלק** אחד במים בשעת נפילה או שלקה בחרסי אחר הנפילה. ה"א דמ"ל איפכא אלא דנקט הכי משום דסתם חרסים מפקיר להו כדמוכח ההיא דקנקנים ומיס לא מפקר להו כולי האי ועוד דבר אוקי[ס] למיס דמתניתין בדלא אפקריהו וכי פליגי בדלא אפקריהו דוקא בשעת נפילה פליגי דלאחר נפילה מודה ר"י שעליו לסלק כיון שהם שלו ויש לו פנאי לסלק אבל בפלוגתא דלאחר נפילה במפקיר נזקיו לאו דוקא לאחר נפילה אלא אף לאחר נפילה שהיה לו פנאי לסלק פטור ר"י משום דהוי טור דליה ליה בעלים וא"מ מחייב אף בשעת נפילה כיון דבתר דנתקל פושע הוא ומפקיר נזקיו חייב:

אלא גמלו בשלמא לאחר נפילה משכחת לה. דפליגי כגון שהפקיר נבלתו אחר נפילתה בפשיעה כגון שהוליכה במקום שיש לחוש שתפול אלא בשעת נפילה היכי משכחת לה דלפלגו כעין פלוגתא דפליגי בנתקל וא"ת ולוקי פלוגתייהו בשעת נפילה אכדו ולאחר נפילה אגמלו כדמוקי מתניתין דהוחלק אחד במים בשעת נפילה או שלקה בחרסית לאחר נפילה ו"ל חדא משום דסתם חרסית מפקר להו וסתם נפילה לא מפקר לה בחרסית ועוד מדקתני ולא שלקה משמע דכדו נמי בחרתי ומדכדו בתרתי גמלו נמי בתרתי:

אבל לאחר נפילה מאי. כי מפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה מאי דברי הכל פטור הא איכא רבי מאיר דמחייב ע"כ אפילו הפקיר דאם לא הפקיר לא פטרי רבנן דעליה רבי לסלוקי: **אלא** מאי ד"ה חייב הא איכא רבנן דפטרי. הו"מ לדחוי דלא פטרי רבנן אלא היכא דאנוס הוא אבל לאחר נפילת פשיעה מחייבי אבל היה קשה דא"כ רבי יוחנן דאמר בסמוך לאחר נפילה מחלוקת לא הוה פליג במידי אדרבי אלעזר וממון הלשון משמע שבא לאוקמי על רבי אלעזר

ורבי

מסורת הש"ס עם הוספות

ב) [לקמן נא. נט: כ"מ פב:]. ג) עיין תוס' לקמן מח. ד"ה ושיבר. ד) לקמן ע"ב. ה) לקמן לא:. ו) לקמן מט: נ. נ:. ז) ד"ה פליגי. ח) לעיל כח:. ט) דף פב ע"ב.

גליון הש"ם

גמ' מדקתני תרתי. קשה לי למאי דמצולאר בתוס' ד"ה ומתני' לקמן מתרם אפשר דבדרך הלוגו נפל אחרים עליו בכמה ואמאלך מיים משמע דמקלא מיימיו אם כן הוצרך לומקנו מרתי והיינו דהוחלק דמדין טורו הוא מזה נשמע דר"מ ס"ל דנתקל פושע הוא ומתכוים לחייבו דבדרך הלוגו נפל על אחרים דמה לף אם לאו פושע הוא רחוי לחייב מדין אדם המזיק דכל שהוא מכלל אחרים חייב ומדפטר ר"י מוכח דס"ל נתקל הוא כעין גניבה כדס"ל לר"י נתמת בסמ"ו דב"מ ע) וא"כ מוכרח לאמרתי דלר"מ הוי פושע דמור לר"י הוי אונס מדרך כעין גניבה ולעיל"ב:

הגהות וציונים

א) בראשונים וכתו"ר לחכמים: ב) ע"ל דלא פליק (כ"ה בכתו"ר וכ"ה ברש"י שעל הרי"ף): ג) בכתו"ר ובגמרק"ר נוסף דיבור ברוח מצויה. דדוי פושע אבל נפלה גמלו ונתקל לאו פושע הוא (וכעי"ז ברש"י על הרי"ף): ד) רבי מאיר (דפר"ר): ה) ע"פ מהרש"ל: ו) עי' רש"ל מ"ש בשם תוס' ארוכים (גליון): ז) כת"י לשבר: ח) יש להוסיף נידוא נמי (באה"מ): ט) עי' רש"ל מ"ש בשם תוס' ארוכים ועי' רש"א (גליון): י) צ"ל דלא אפקריגהו (ובדפר"ר אפקרי"): כ) שייך קודם ד"ה מדמתני' (גליון): ל) צ"ל אחר:

ליקוטי רש"י

פטור מדיני אדם. לשלם (גיטין נג.). קנקני גרמא בנזקין פטור (לקמן נח:). שלו כמ נב"ל לעצמו. וחייב בדיני שמים. ידי שמים לא יצא עד שישלם (ב"מ צא. לענין קלב"מ). פושעות לשלם לרשעים שמכוין לספיק אם ישמאל (גיטין נג.). נתקל פושע. דלא מצי ליה אומם אלא פשיעה דהוה ליה למיכמיה אנפשיה וכו' (חסר (לקמן צט:).

עין משפט נר מצוה

כא א מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הלכה ז סמג עשין סח טוש"ע מ"מ סימן תיא סעיף ב וסימן תיב סעיף ל:

כב ב ג מיי' שם ופ"ו מהלכות חובל ומזיק הלכה ט סמג שם טור ש"ע מ"מ סימן תיב סעיף ל:

רבינו חננאל

חעשה דבר וכי תימא כי סבר ר"מ דפטר רחמנא לאונס מקטלא אבל בנזקין אפי' אנוס חייב והתניא נשברה כדו ולא סילקו נפלה גמלו ולא העמידה כו' וקתני סיפא ומודה ר"מ לחכמים במעלה קנקנים לגג ע"מ לגנבן ונפלו ברוח שאינה מצויה והזיקו שפטור לאו מכלל דסבור אנוס הוא ואנוס אפי' בנזקין פטור. ופריק אבוי ר' מאיר ור' יהודה בתרתי פליגי. בנתקל פושע הוא ובמפקיר נזקיו ודי"ק ממתני' דקתני הוחלק אחד במים או שלקה בחרסית חייב, החולק אחד במים בשעת נפילה ובהא פליגי דר"מ סבר נתקל פושע הוא לפיכך חייב ור' יהודה סבר נתקל לאו פושע הוא ופטור, או שלקה בחרסית לאחר נפילה ר' מאיר סבר נשברה כדו ולא סילקה אלא הפקירה מפקיר נזקיו חייב ור' יהודה סבר מפקיר נזקיו פטור, ואם נחכוון לזכות בחרסיה חייב ולדברי הכל אנוס אפי' בנזקין פטור. ואי קשיא לך הא דתני דבי חזקיה פצע תחת פצע לחייב על האונס כרצון, התם בנזקי גופו אבל הכא בנזקי ממונו לא. ומדמתני בתרתי פליגי ברייתא נמי בתרתי פליגי. ואקשי בשלמא כדו משכחת לה בשעת נפילה שהחזק במימיה לאחר נפילה משכחת לה ב) במפקיר נבלתו אלא גמלו בשעת נפילה היכי משכחת לה. ואמר כגון שהתעבירו גמלו. פי' על שפת הנהר דהוא בשרעתא דנהרא ונפל הגמל ובנפילתו החזיז מים מן הנהר וטינף בגדים. ונדחתה האי פירוקא ופרקי' פירוק אחר ג) כגון דליכא לאחר נפילה אחריתי וכגון דנתקל הוא ונפל ונתקל הגמל עליו ונפל ובנפילתו החזיז מים ואילולי שנתקל הגמל בגופו של אדם לא היה נופל לפיכך בהעברתו

חשק שלמה על ר"ח

ב) נראה לחסר מן וא"ל לאחר נפילה משכחת לה במפקיר נזקיו אלא גמלו בשלמא לאחר נפילה משכחת לה מפקיר נגלו.

כט: המניח פרק שלישי בבא קמא

ורבי יוחנן אמר לאחר נפילה מחלוקת אבל בשעת נפילה מאי דברי הכל פטור והא מדקאמר רבי יוחנן לקמן לא תימא מתניתין ר"מ היא דאמר נתקל פושע הוא מכלל דרבי מאיר מחייב אלא מאי דברי הכל חייב והא מדקאמר ר' יוחנן לקמן לא תימא מתניתין ר"מ היא דאמר נתקל פושע הוא מכלל דפטרי רבנן אלא הא קמ"ל [א]דמפקיר נזקיו דהכא הוא דפטרי רבנן דאנוס הוא אבל מפקיר נזקיו דעלמא מחייבי! **איתמר** מפקיר נזקיו רבי יוחנן ור"א חד אמר [ב]חייב וחד אמר פטור לימא מאן דמחייב כר"מ ומאן דפטר כרבנן אליבא דר"מ כ"ע לא פליגי כי פליגי אליבא דרבנן מאן דפטר כרבנן ומאן דמחייב אמר לך אנא דאמרי אפי' לרבנן עד כאן לא פטרי רבנן אלא במפקיר נזקיו דהכא משום דאנוס הוא אבל מפקיר נזקיו דעלמא מחייבי תסתיים דר"א הוא דאמר חייב [ג] דאמר רבי אלעזר משום רבי ישמעאל שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו ואלו הן [ד]בור ברשות הרבים [ד]וחמץ משש [שעות] ולמעלה תסתיים ומי אמר רבי אלעזר הכי והא אמר רבי אלעזר איפכא דתנן [ה] ההופך את הגלל ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו ואמר ר"א לא שנו אלא שנתכוין לזכות בהן אבל לא נתכוין לזכות בהן פטור אלמא מפקיר נזקיו פטור אמר רב אדא בר אהבה שהחזירה למקומה אמר רבינא משל דרב אדא בר אהבה למה הדבר דומה למוצא בור מגולה וכסהו וחזר וגילהו א"ל מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא מי דמי התם [ו]לא אסתלק להו מעשה ראשון הכא אסתלק להו מעשה ראשון הא לא דמי אלא למוצא בור מגולה וטממה וחזר וחפרה [ז]דאסתלקו להו מעשה ראשון וקיימא לה ברשותו אלא אמר רב אשי כשהפכה לפחות [ח] משלשה ומאי דוחקיה דר"א לאוקמיה כגון שהפכה לפחות מג' וטעמא דכי נתכוין לזכות בה הא אין מתכוין לזכות בה לא לוקמה למעלה מג' ואע"ג דלא נתכוין לזכות בה [ט] חייב אמר רבא מתני' קשיתיה מאי אריא הפך לתני הגביה אלא ש"מ כל הפך למטה משלשה הוא ומדרבי אלעזר אמר חייב ר' יוחנן אמר פטור ומי א"ר יוחנן הכי והתנן [י] המצניע את הקוץ ואת הזכוכית והגודר גדרו בקוצים וגדר שנפל לרשות הרבים והוזק בהן אחר חייב בנזקו ואמר רבי יוחנן לא שנו אלא במפריח אבל במצמצם פטור מצמצם מאי טעמא פטור לאו משום דהוויא ליה בור ברשותו מכלל דחיובא דבור ברשות הרבים הוא אלמא מפקיר נזקיו חייב לא לעולם אימא לך מפקיר נזקיו פטור ומצמצם מ"ט פטור משום דאתמר עלה אמר רב אחא בריה דרב איקא לפי שאין דרכן של בני אדם להתחכך בכתלים ומי אמר ר' יוחנן הכי והא א"ר יוחנן [כ] הלכה כסתם משנה ותנן [ל] החופר בור ברה"ר ונפל לתוכו שור או חמור ומת חייב אלא לעולם רבי יוחנן אמר חייב ומדרבי יוחנן אמר חייב ר"א אמר פטור והאמר ר"א משום

ורבי יוחנן אמר לאחר נפילה מחלוקת אבל בשעת נפילה מאי דברי הכל פטור והא מדקאמר רבי יוחנן לקמן לא תימא מתניתין ר"מ היא דאמר נתקל פושע הוא מכלל דרבי מאיר מחייב אלא מאי דברי הכל חייב והא מדקאמר ר' יוחנן לקמן לא תימא מתניתין ר"מ היא דאמר נתקל פושע הוא מכלל דפטרי רבנן אלא הא קמ"ל [א]דמפקיר נזקיו דהכא הוא דפטרי רבנן דאנוס הוא אבל מפקיר נזקיו דעלמא מחייבי! **איתמר** מפקיר נזקיו רבי יוחנן ור"א חד אמר [ב]חייב וחד אמר פטור לימא מאן דמחייב כר"מ ומאן דפטר כרבנן אליבא דר"מ כ"ע לא פליגי כי פליגי אליבא דרבנן מאן דפטר כרבנן ומאן דמחייב אמר לך אנא דאמרי אפי' לרבנן עד כאן לא פטרי רבנן אלא במפקיר נזקיו דהכא משום דאנוס הוא אבל מפקיר נזקיו דעלמא מחייבי תסתיים דר"א הוא דאמר חייב [ג] דאמר רבי אלעזר משום רבי ישמעאל שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו ואלו הן [ד]בור ברשות הרבים [ד]וחמץ משש [שעות] ולמעלה תסתיים ומי אמר רבי אלעזר הכי והא אמר רבי אלעזר איפכא דתנן [ה] ההופך את הגלל ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו ואמר ר"א לא שנו אלא שנתכוין לזכות בהן אבל לא נתכוין לזכות בהן פטור אלמא מפקיר נזקיו פטור אמר רב אדא בר אהבה שהחזירה למקומה אמר רבינא משל דרב אדא בר אהבה למה הדבר דומה למוצא בור מגולה וכסהו וחזר וגילהו א"ל מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא מי דמי התם [ו]לא אסתלק להו מעשה ראשון הכא אסתלק להו מעשה ראשון הא לא דמי אלא למוצא בור מגולה וטממה וחזר וחפרה [ז]דאסתלקו להו מעשה ראשון וקיימא לה ברשותו אלא אמר רב אשי כשהפכה לפחות [ח] משלשה ומאי דוחקיה דר"א לאוקמיה כגון שהפכה לפחות מג' וטעמא דכי נתכוין לזכות בה הא אין מתכוין לזכות בה לא לוקמה למעלה מג' ואע"ג דלא נתכוין לזכות בה [ט] חייב אמר רבא מתני' קשיתיה מאי אריא הפך לתני הגביה אלא ש"מ כל הפך למטה משלשה הוא ומדרבי אלעזר אמר חייב ר' יוחנן אמר פטור ומי א"ר יוחנן הכי והתנן [י] המצניע את הקוץ ואת הזכוכית והגודר גדרו בקוצים וגדר שנפל לרשות הרבים והוזק בהן אחר חייב בנזקו ואמר רבי יוחנן לא שנו אלא במפריח אבל במצמצם פטור מצמצם מאי טעמא פטור לאו משום דהוויא ליה בור ברשותו מכלל דחיובא דבור ברשות הרבים הוא אלמא מפקיר נזקיו חייב לא לעולם אימא לך מפקיר נזקיו פטור ומצמצם מ"ט פטור משום דאתמר עלה אמר רב אחא בריה דרב איקא לפי שאין דרכן של בני אדם להתחכך בכתלים ומי אמר ר' יוחנן הכי והא א"ר יוחנן [כ] הלכה כסתם משנה ותנן [ל] החופר בור ברה"ר ונפל לתוכו שור או חמור ומת חייב אלא לעולם רבי יוחנן אמר חייב ומדרבי יוחנן אמר חייב ר"א אמר פטור והאמר ר"א משום

למקום מהלך בני אדם: ומי אמר רבי יוחנן הכי. דמפקיר נזקיו פטור: בור ברה"ר. אלמא מיחייב דבור ברשות הרבים משום

לא תימא מתני' ר"מ היא. גבי שני קדרים קמי לקמן בהמי פרקין (דף לח.): אלא הא קמ"ל. ר' יוחנן: דמפקיר נזקיו דבהכא. דתמלמו אונס הוא דפטרי רבנן אבל מפקיר נזקיו דעלמא כגון שהמלמו הרבים הרבים מחייבי וה"ק אף נפילה מחלוקת כלומר הלי מחלוקת דפליגי ר"מ ורבנן בהמפקיר נזקיו לאחר נפילה הוא דמחייב ר"מ ע"י נפילה אבל ע"י המלכה לא פליגי ולא תידוק מרבי יוחנן דבשעת נפילה לא פליגי: אליבא דר"מ כ"ע לא פליגי. דהשתא בהמפקיר נזקיו הכא ע"י אונס מתחילה מחייב כ"ש הפקר שתמלמו ברלון: בור ברה"ר. אלמא סבירא ליה לר"ל דחיובא דבור ברה"ר היא: משש שעות ולמעלה. אין חמץ ברשומו (דלעע"ג [מ]) דלחיבה אסור בהנאה ועשאו הכתוב כאילו הוא ברשומו לענבר עליו בכל ירלה ובל ימלא: ההופך את הגלל. זבל המופקר ברה"ר והפכו ממקום למקום: חייב בנזקו. דקנייה בהגבהה וממונו הוא: שנתכוין לזכות בו. כשהגביהו וחייב משום ממונו דלמחר שקנייה אע"פ שהניחו שם לא הפקירו אלא נתכוין ליטלו משם למחר זמן: אבל לא נתכוין לזכות (ל) בה. לכשהגביהו: פטור. ואע"ג דלבה בור ברה"ר כשהפכו ונתקל החלש במקום שזרקו שם ואם היה במקומו הראשון לא נתקל בו זה אלמא לר"ל בור ברה"ר פטור והוא הדין למפקיר נזקיו דהא מאן דמחייב מבור ברה"ר יליף לה אלא היתה שלו מעולם: שהחזירה למקומה. דלא ברה בור והוי כמי שלא נגע בה מעולם דלאו בורה בור הוא: וחזר וגילהו. לפטור: וקמה ליה ברשותיה. ומחייב והאי נמי כשהגביהו אסתלקו (ג) מעשה ראשון ונסתם הבור וכשחזר והסלילו הוה ליה בורה: אלא אמר רב אשי. הא דמוקי רבי אלעזר למתניתין הכא [מ] לא נתכוין לזכות בה פטור: בשהפכה לפחות מג'. דמתחילה לא הגביה אלא הלכך לאו הגבהה היא לבור פחות [מ] דמי ולא נסתם הבור מעולם וכיון דלא נתכוין לקנותה לליכא לחיובא ממוש ממונו משום בורה (ג) בור נמי לא מחייבא ומיהו היכא דנתכוין לזכות מחייב משום ממונו דליכא למ"ל מבעה [מ] דהפקר קני בלא הגבהה בפרק הבית והעלייה (כ"מ דף קיח.): ואע"ג דלא נתכוין. הואיל וסבירא ליה דמפקיר נזקיו חייב: המצניע את הקוץ ואת הזכוכית. ברה"ר: והגודר גדרו בקוצים. שעשה גדר של קוצים דסתם גדר של אבנים הוא לבחיב וגדר אבנים הרבה (משלי כד): וגדר. אבנים שנפל לרה"ר כו': לא שנו. דגודר בקוצים חייב: אלא במפריח. רמ"ל [מ] קוצותיה ברה"ר דה"ל בור ברה"ר: אבל צמצמן. לחוץ שלו דה"ל בור ברשותו ואע"ג [מ] דהפקיר רשותו שהקלהו לרה"ר פטור: להתחכך בכתלים. וזה שנתחכך והוזק משונה הוא ומפריח היינו טעמא דחייב שהרי ממונו הוא ולא הפקירן והפריחן

עין משפט נר מצוה

כג א ב מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הלכה ז סמג עשין קפ טוש"ע ח"מ סימן תיב סעיף ד:

כד ג מיי' שם פי"ב הלכה יב סמג שם טוש"ע ח"מ סימן תי סעיף ו:

כה ד מיי' פי"ח מהלכות חמץ ומצה שם טוש"ע ח"מ סימן תי סעיף ו:

כו ה ז מיי' פי"ב מהל' נזקי ממון הלכה ו ועיין בהגהות ומיי' סמג עשין קפ טוש"ע ח"מ סימן תי סעיף ג:

רבינו חננאל

לגמל בשרעתא דנהרא אינו לא פושע ולא אנוס ור' יוחנן אמר לאחר נפילה מחלוקת כו'. ודברין פשוטין הן, ואסיק' אלא הא קמ"ל מפקיר נזקין דהכא פטרי רבנן משום דהוא אנוס אבל מפקיר נזקין דעלמא חיובי מחייבי. איתמר מפקיר נזקיו ר' יוחנן ור' אלעזר חד אמר חייב וחד אמר פטור. תסתיים דר' אלעזר דאמר חייב דאמר ר' אלעזר משום ר' ישמעאל שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו ואלו הן בור ברשות הרבים וחמץ מר' שעות ולמעלה. הנה בור זה אמר ר' אלעזר אינו ברשותו ו) מכלל שהוא מופקר וחייבין בעליו ש"מ מפקיר נזקיו חייב. ואקשי' עלה החנן ההופך את הגלל לרשות הרבים כגון שהוציא ראובן גלל ובא שמעון והפכה. פי' גלל זבל כדכתיב בגלל צואת אדם ההוק בהן אחר חייב בנזקו, ואמר ר' אלעזר לא שנו אלא שנתכוון לזכות בגלל להוציאה לגנו ולזבל בה אבל לא נתכוון לזכות בה פטור אלמא ר' אלעזר מפקיר נזקיו פטור סבירא ליה. ופירש ר' אדא בר אהבה כשהחזיר גלל זה למקומה ז) ולא הפקירה אמר ר' אבינא משל דרב אדא למה הדבר דומה למוצא בור מגולה כו'. רב אשי אמר כגון שהפכה פחות מג' טפחים. פי' כגון שהוציא ראובן גלל לרשות הרבים ובא שמעון והפכו בפחות מג' ונמצא שלא הגביהה ולא קנה בהגבהה ולא קיימי ברשותו דפחות מג' סמוך לארץ כארץ דמי והלכך אם נתכוון לזכות בה בזה ההופך חייב ואם לאו פטור וכי האי גוונא פטור אבל המפקיר נזקיו חייב. ודייקי' מדר' אלעזר אמר חייב ר' יוחנן אמר פטור איני והתנן המצניע את הקוץ ואת הזכוכית והגודר בקוצים וגדר לרשות הרבים החזיק חייב ואמר ר' יוחנן לא שנו דחייב אלא מי שהוא מפריח ומרחיבם ברה"ר אבל המצמצם אותן בכותל פטור דחייקי' מינה מצמצם אמאי פטור דהוה להו כי בור ברשותו מכלל שהמפרית מפני שעשה בור ברה"ר חייב ש"מ מפקיר נזקיו חייב. ודחינן להאי דוקיא ואמרי' מאי טעמא פטור לא מפני שהוא בור ברשותו אלא מפני שאין דרך בני אדם להתחכך בכתלים. ואקשי' והאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן החופר בור ברה"ר ונפל שמה שור או חמור ומת חייב והא בור ברה"ר נזקיו מופקרין הוא ואמר ר' יוחנן חייב. ואסיק' לעולם הוא דאמר מפקיר נזקיו חייב והלכה כמותו דקיי"ל כותחו זר' אלעזר סבר פטור והאי דאמר ב' דברים אינן ברשותו של [מ]

מסורת הש"ס עם חוספות

ל) פסחים ו: ע"ש, ב) [לקמן ל.], ג) עיין תוס' ישנים יבמות נב: ד"ה וכסבור, ד) לקמן ל, ה) [שבת מו. וש"נ], ו) [לקמן נ:], ז) סוע"א, ח) [ד"ל לקמן], ט) [ועיין תוספות מנחות לא. ד"ה ולא' וד"ל ומיא ותוספות קדושין כו. ד"ה לא נמי].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אבל וכו' לזכות בו: (ב) ד"ה וקמה וכו' אסתלקו להו מעשה כראשון: (ג) ד"ה כשהפכה וכו' משום כורה. נ"ב פי' אלא המתיקו ג"כ ג' טפחים ומשנתן ליה אלא סילק מעשה ראשון וכבר פחות הוא ולא נתמם מעולם ועיין בהגהה אמר"י:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אלא וכו' דאפילו הבמה בהפקר קבה. עי' מו"ע פ"ד מ"ח דשקלים ד"ה מתנדב:

ליקוטי רש"י

דאמר רבי אלעזר משום רבי ישמעאל. כל היכא דקמני משום אלוני לא שמע מפיו אלא מפי תלמיד שאמרו מפיו [חולין קיג: וכפרי"ד שם יז:]. משום אלא היה רבו מוסקה קאמר משום וכו' אלא הוכרא לומר דבריס מעמו וכו' אבל מרבו יאמר אמר וכו' [ושב"ם ב"ב קיד:]. תסתיים. מתפרש אמיתו של דבר [מגילה יד:]. מיתמר שמועה כשם אומרה [ע"ז שז:]. ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו. לחמיין עליהן. בור ברשות הרבים. הסותמו מיין בנזקיו ואין הבור שלו אלא של הפקר שכבי ברשות הרבים הוא ואף על פי שבכיהו אין רשות הרבים קנויה לו [פסחים יז:]. וחמץ משש שעות ולמעלה. שבבי איסור הנאה הוא ואינו שלו [שם ע"א]. ומממה. עם סתם אלאון אלמי שמעו [ביצה ב:]. הלכה כסתם משנה. רבי הוא סדר המשנה וכברלה לבני חכם ויבון בעיניו שאלו סתם ולא הזכיר שם אומרו עליהן כדי שלא יהו שניה מפי יחיד וגלאין כאילו נשנו מפי הסנהדרין ועשו כמותן [ביצה ב:]. וסתם נמי משנה דבני יחידים שלמה רבי אלא דבריהם ושנאן סתם כדי לקנעם אלכה כמותם [ב"מ לב:].

הגהות וציונים

(מ) בתוס' הגריסא בפחות (וכ"ה בכת"י): ב) ס"א דכל היכא (גליון): ג) בכת"י דבי לא נתכוון: ד) כת"י דבלבוד (עיין רש"י קדושין כו רע"א): ה) צ"ל הבמה (גליון) כ"ה בכת"י ודפו"י ומהר"ץ חיות: ו) צ"ל ראשי (כ"ה ברש"י שעל הרי"ף): ז) נדצ"ל אע"ג: ח) צ"ל הבמה (גליון) כ"ה במהר"ץ חיות: ט) חסר כאן ההמשך:

חשק שלמה על ר"ח ל) לשון רבינו ל"ע דבגלל"ס סי מיירי בבור בר"ה ומפיקוע לבוא לתלכרכם אם לא הפקירנה אמאי פטור ועי' ברש"י ולי"ש.

לא יהא אלא כרפשו. הא דלא דייק הכי לעיל (דף כח.) דהוחלק אמר במים מעוט דהתם לא מיירי כשפסכה בכוונה אבל הכא מנא הוסיף משמע שפסכה בכוונה במקום שנעשין רפש וטיט מ"מ בריש קתני הוחלק משמע דלא עשו המים שמים עלמן הכא קתני הוזק משמע שמים עלמן הוזק: **בדתמו מיא.** פירוש בתמו מים נמי מיירי וניחא ליה לאוקמי בין תמו בין לא תמו ודוקא בכלים מלאוקמי דוקא בלא תמו ובין בכלים ובין בעצמו ומ"מ ומי תמו מיא קתמה מפקר לגמרי ואינו חייב ופטור בו הכלים וי"ל דלא תמו כל כך שלא יהא עדיין ראוין לשום דבר ומי הוה גרם מיפכה הוה ניחא מי שברת דתמו מיא ונכנס בעפר ונעשה טיט לא דלא תמו מיא שהמים נלוים עדיין דמסתמא לא אפקריהו: **וחייב** בעל הבותל. ומ"ת כותל רעוע נמי מיבעי ליה לאסוקי מלעתיה שמא הנעים[ז] שם כשהיתה ברוח וי"ל דמ"מ ראוי המצניע להתחייב כיון שפשע ואין צריך להעמיד ברעוע מעיקרו: **שלא** תעכב המחרישה. בירושלמי[ט] מפרש כדי שלא תעלה המחרישה: **אפילו** תימא רבי יהודה בו'. ומ"מ והא מתני' קתני כל הקודם בהן זכה וי"ל דכל הקודם בהן לאחר שלשים יום זכה ותימה למאי דס"ד דמתניתין בשעת הוצאת שלשים מקשה ליה דרשב"ג אדרשב"ג דקתני במתני' דחייב לשלם וכהכית והעלייה (ב"מ דף קיח:) מנא[י] רשב"ג אומר אף מתקן מלאכתו כל שלשים יום ודייק מינה בגמ' דס"ל כל מקום שנתנו חכמים רשות להכית והזיק פטור מלשלם ולפי לשון אחר שפירש בקונטרס דרשב"ג פליג אמ"ק וס"ל דאפילו הכית ברשות חייבין לשלם קשה אפי' לפי המסקנא ושמא אין הענינים שוין אע"ג דשמעתין דהתם כיל להו בהדי הדדי:

מתני' שלא בשעת הוצאת זבלים ור' יהודה היא. תימה דלא משני הכי בהכית והעלייה (ב"מ קיח: ושם) דקתני המוציא זבלי לרה"ר המוציא והמוציא זבלי כו' ואם הזיק משלם מה שהזיק וקאמר בגמרא מתני' דלא כר' יהודה וי"ל דהתם כי יעמיד מתני' נמי שלא בשעת הוצאת זבלים אתיא דלא כר' יהודה דהא שרי להוציא ע"מ לזבל לאלתר ואפי' הכי קתני שמשלם מה שהזיק אלמא בדבר שיש לו רשות משלם מה שהזיק ולרבי יהודה משמע דלא משלם מדקאמר שעל מנת כן כו' ועוד מדלא קתני בהדיא ואם הזיק משלם מה שהזיק ש"מ דמתני' דהתם משמע ליה בשעת הוצאת זבלים מדקתני המוציא מזבל[כ] ושפיר אית ליה רשות להכית שלשים יום והא דאמר המוציא מזבל עלה טובה קמ"ל כלומר מזבל לאלתר שלא יעכוב לבא קמא תלמוד בבלי עמוד מס 70 **הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה**

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [נעיל כט:]. ב) [נעיל כח.]. ג) נעיל ו. ד) [מוסקפת פרק ב]. ה) עיין לעיל כט:. ו) לקמן פא: ב"מ קיט: [מוסקפת ב"מ פי"ל ה"ב]. ז) לקמן מב:. ח) כח.. ט) לעיל כח:. י) ה"ג.

הגהות הב"ח

(א) גמ' אבל מצמלם פטור מ"ע פטור: (ב) רש"י ד"ה מהו דמימא וכו' ויטול קולמוסו. נ"ב ס"ל ולגבי כותל בריא חייב בעל הכותל משום דשני כותל למיסתר כותל בריא:

גליון הש"ס

גמרא אמר רבינא זאת אומרת. עיין זה לקמן דף לג ע"ב:

הגהות וציונים

א) ס"א רבינא. וכן הוא ברי"ף ובחידושי רשב"א (גליון) וכ"ה בר"ח וכת"י: ב) [עיין לקמן סב ע"ב, ואולי בריייתא הוא רצ"ל ודתניא, וע' ב"מ קיח ע"ב] (גליון) וכ"ה בכת"י אחד: ג) נ' הרי"ף והרא"ש ר"נ בר יצחק (והוא מסתבר יותר מחמת שאחריו רב אשי, מנחת יהודה): ד) כת"י חייבין: ה) ס"א ולגבי כותל בריא חייב בעל הכותל משום דשני למיסתר כותל בריא (גליון): ו) נדפ"ל מערותיהן: ז) צ"ל שמא הצניעו שם כשהיה בריא (כת"י): ח) צ"ל תנן: ט) עיין הגהת מראה כהן (בילקוט מפרשים):

ליקוטי רש"י

המצניע את הקוץ ואת הזכוכית. ברה"ר. והגודר גדרו בקוצים. שעשה גדר של קוצים דקתם גדר של אבנים הוא כדאמרי' וגדר אבנים נהרסה (משלי כד) [לעיל כט:]. וגדר. אבנים שנפל לרה"ר. דבמגנו כליו במים. דרך מוקי לאמתניתין כשלא הפקיר אם מימיו -הלכך נמצא שמוקו כלין של זה בממונו של זה והוי כי קורו. אבל הוא עצמו. חוזק הוא עצמו. קרקע עולם. שאין לו בעלים [לעיל כח.]. כל אלו שאמרו. וקמיבע ואזיל נהו אלו הפוקקים ביבוחיהם וגורפים מערותיהם כלומר כל אלו שאמרו חכמים שיש להן רשות להעלין נזקיהן לרה"ר ואלו הן שותקין ביבוחיהן פוקמין ליבוחיהן הסתמין שופכים שופכין מתליהן לרה"ר. וגורפין מערותיהם. ומעלין זבליהם לרה"ר. בימות החמה אין להם רשות. מפני שהרמוב נאה והוא מקלקלו אבל בימות הגשמים שהרטובה מולכלות יש להן רשות. ואע"פ שברשות. כ"ל מעליהן אם הזיקו חייבין [לעיל ו.]. לא שנו. לגדול בקוצים חייב. אלא במפריח. דאם קוצותיה בהה"ר לה"ר דר בהה"ר לה"ר דר בהה"ר לה"ר דר

דנכה״ג אין האחד צריך לשלם כל המזק הנעשה ע״י שניהן כיון דאין האחד יכול להזיקו כל כך. אבל קשה דהאי טעמא שייך גם בדחפו כלים לבור ונשברו, דאי לאו בור לא היו נשברים הכלים מדחיפת האדם, ואפ״ה קאמר לפני זה [בסעיף ל״ז] דצריך האדם לשלם כל נזקי הכלים*. ונ״לכן נראה דלא אמי לאפוקי אלא כגון אדם ושור שדחפו אדם והזיקוהו, שמצאר לפני זה שבדמי היזקו המה מטומפים ונשאר ד׳ דנרים האדם צריך לשלמן לבדו, ולימדונו כאן דאם נרם האדם אזי על בעל השור חיוב לשלם כל דמי נזקו כאילו הזיקו לבדו אבל שאר ד׳ דנרים אין צריך לשלם עבור האדם שברח, ואע״ג דבעל השור עומד בחיוב המשלומין בעד האדם, לא אמרינן דעומד במקומו בכולו, משום דאף אם היה מזיקו השור לבדו לא היה חייב לשלם, ודו״ק: סעיף ל״ח [נח] בעל השור פטור. דאיהו גרם ההפסד לנפשו בחפירתו: [נט] מיורשי בעל הבור. ר״ל לא מיבעיא אם הוא מי דצריך לשלם השור, אלא אפילו מת הכורה צריכים בניו היורשים לשלם לבעל השור היזקו, ואע״פ דמלוה על פה של ראובן אין נפרעין מיורשיו אחרי מותו, שאני הכא כיון דאיהו עבשיו מת בשעה שנפל שם השור, בודאי לא פרע להן עדיין דמי השור, ועיין פריעה [סעיף ל״א]:

קצוה״ח סק״ג

דכיון דחבירו מדינא בר תשלומין אלא שאין לו מה לשלם למה יפרע זה בשבילו ולפי זה שור שדחף בהמה לבור האידנא אינו משלם אלא שלשה חלקים אף על פי שהשור פטור אף מהרביע שהרי אין דנין דיני קנסות אין בעל הבור משלם אותו בשבילו.

לח החופר בור ברשות הרבים ונפל עליו שור והרגו [נח]בעל השור פטור ואם מת השור נוטל בעל השור דמי שורו [נט]מיורשי בעל הבור.

סימן תיא

תולדות הבור כגון אבנו סכינו ומשאו שהזיקו

וכו׳ ז׳ סעיפים

א תולדות הבור אבנו סכינו ומשאו וכיוצא בהן שהניחם ברשות הרבים א[א]והזיקו במקומם בין הפקירן ב[ב]או לא הפקירן או ג[ג]שהניחם בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו במקומם אחר שנחו שדומה לבור ממנו שמזיק במקום שמונח שם לפיכך ד[ד]יש לו כל דיני בור לחייב ה[ה]נזק שלם מתחלתו ו[ו]על מיתת בהמה או היזיקה ועל נזקי אדם ז[ז]בין נתקל באבן והוזק באבן בין נתקל בקרקע והוזק באבן ח[ח]אבל אם נתקל באבן ט[ט]והוזק בקרקע פטור

טורי זהב

מח״ק ע״פ הרש״ש

(בכלל) [*בכל] האונאה, ואע״ג דליכא לאישתלומי מהגוי משתלם מישראל כו׳ נתן, וצ״ע, עכ״ל. ולא דמי לברח או העני דאפשר לאישתלומי מיניה אם יתעשר, ותו דהישראל שנתאנה נסמך על הישראל שיהיה נזהר מאונאה, והוי כאילו הוא לבדו הזיקו. ומ״מ היכא דנתאנה במקח טעות דאפילו בדיניהם מוציאין מיד המאנה, כגון שחמתית ונמצאת לבנה כסף ונמצא בדיל, התם ודאי אין הישראל משלם את הכל, עכ״ל:

באר הגולה

ו. שם [בטור] סעיף ל׳. סעיף ל״ח ז. לשון הרמב״ם שם [נזקי ממון] סוף פרק י״ב. וכתב הרב המגיד, בריתא הובאה בפרק קמא דערכין (דף ז׳ ע״ח), ופסק כפשט הבריתא, ואיתא [בב״ב] סוף פרק גט פשוט, והאוקיימתא שנאמרו עליה [שם דף קע״ה ע״ב] הם אליבא דמאן דאמר מלוה על פה אינו גובה מן היורשין, ואין הלכה כן כמו שיתבאר וכו׳ [ומבואר לעיל סימן ק״ז וק״ח].

סימן תיא סעיף א׳ ח. לשון הטור [סעיף א׳] וברמב״ם בפי״ג [מנזקי ממון] דין ג׳. מבואר בפרק קמא דב״ק דף ג׳ ע״ח ודף (י׳) [ו׳ ע״א] ובפרק ג׳ דף כ״ח ע״ב. ב. פסק כשמואל שם דבלא אפקרינהו נמי הוי בור, כידוע דהלכה כשמואל בדיני [בבורות מ״ט ע״ב]. ג. מבואר בפ״ק שם דף (ג׳ ע״ב) [ו׳ ע״א] דמסיק אי בהדי דאולי מזקי הוינו אם [ומבואר בסוף סימן תי״ח [בטור]] ואי בתר דנייחי הוינו בור וכו׳. ד. כדעת הרא״ש שם בריש פרק קמא. ה. מבואר במ״ש בסימן לעיל סעיף י׳. ו. כלישנא בתרא דרבי אלעזר שם בפרק ג׳ [כ״ח ע״ב]. ז. כן כתבו התוס׳ שם [ד״ה ונשוף באבן] דקרקע עולם מזיקתו.

ביאור הגר״א

ה. אבל כו׳. תוס׳ [שם] ד״ה ונשוף כו׳: (ליקוט) אבל אם נתקל כו׳. אבל נמוקי יוסף כו׳ [שם י״ג ע״ב מדפי הרי״ף] כתב דב״ש סה״ג דמיב, וכן כתב הרשב״א [שם כ״ח ע״ב ד״ה אלא]. ועיין תוס׳ ג׳ ד״ה לשמואל כו׳, שדמקו בזה, ועיין רשב״א שם [ד״ה מאי ביניהו] (ע״כ):

ז. (ליקוט) ולפ״ז כו׳. דבור גובה האידנא ממ״ש שם כ״ז ג׳ בפומבדיתא ומייב רבא. ר״ל שם [י״ב ע״א מדפי הרי״ף], וכתב שכן כתב הרמ״ה. דדוחק לומר דמיירי בחפסי*. ושם בפרק ג׳ [י״ט ע״ב ד׳ ע״א] ההוא חמרא דמרא כו׳ ההוא חמרא כו׳, כתב הרשב״א [שם י״ט ע״ב ד״ה ההוא שקיי״ל ומה הרמ״ג] חמרא] ג״כ דמיירי בלא חפסי, דכיון דשכיחא מגבינן בגבל, ע״ש (ע״כ):

עיין סימן א׳ ש״ך סק״ב ובהגר״א אות אאאא

סימן תיא סעיף ד' א) אם גלגלום רגלי בהמה כו'. וי"ל דגלגלו ברשות הניזק, דאי ברשות הרבים פטורה דהא הוי תולדה דרגל, וכן מצאתי בים"ש [ב"ק] פ"ק סי' מ', ודוק. ואין לומר דהוי משונה והוי תולדה דקרן, מ"כ לא יצאם אלא רגע כמו בהמיזה בסעיף ה', ודומק לומר דבמועד איירי כאן, וק"ל:

(ד[1]ופטור) בו ממיתת אדם ונזקי כלים [2]וכן אם הניחם ברשותו והפקיר רשותו ד[3]ולא הפקירם ונתקל בקרקע וניזק בתקלה זו והוזק חייב בעל התקלה.

ב [4]ואם נפלו ברוח שאינה מצויה והזיקו בשעת נפילה או אפילו אחר נפילה כל זמן שלא היה לו פנאי לסלקם פטור [5]אבל לאחר מכאן חייב ה[6]ואי אפקרינהו פטור אפילו לאחר מכאן.

ג [7]אם הניחם ברשות הרבים ולא הזיקו במקומם אלא נתגלגלו למקום אחר [8]על ידי רגלי אדם או רגלי בהמה אם הזיקו דרך הילוכן על ידי רגלי אדם [9]חייב המגלגל הכל שהוא פושע בהיזק זה ובעל התקלה פטור.

ד [10]אם גלגלום רגלי בהמה והזיקו בהילוכם חייב בעל הבהמה החצי ובעל התקלה החצי.

ה [11]אם התיזה הבהמה והזיקה דרך הילוכה [12]משלם בעל הבהמה רביע ובעל התקלה שלשה חלקים.

ו [13]אם לאחר שנחו מגלגולם הזיקו הוה ליה בור וחייב בעל התקלה הכל.

ז [14]הכניס שורו לחצר חבירו שלא ברשות ה[15]והטיל בו גללים וטנפו כליו של בעל החצר פטור בעל השור דהוה ליה הנך גללים בור [16]ובור פטור בכלים כמו שנתבאר בסימן שקודם זה[17].

ציונים ומקורות סימן תיא א) סעיף כ"א.

ד[1] ופטור בו ממיתת אדם כו'. כלין בור וכנ"ל בסימן מ"י [סעיף כ']: *ד"[2] ולא הפקירם. דאילו הפקירם גם כן, היה פטור, כמ"ש בסימן מ"י סעיף ו' בחופר בור ברשותו ואח"כ הפקיר בור ורשומו דסכיבו ומטעם שכתבתי שם [סק"ה]: **סעיף ב'** ה[3] **ואי אפקרינהו פטור.** דהו"ל מפקיר נזקיו קודם שמזיקים אחר נפילת אותם דפטור: **סעיף ג' ו[4] על ידי רגלי אדם חייב המגלגל כו'.** דאע"ג דאין דרך בני אדם להתבונן בדרכים כמ"ש בסימן מ"י*, היינו לענין זה שאם שבר כלי שהוא מונח לפניו דפטור, אבל כולי האי אין לו להשתגע בהליכתו שיהיו כלי ממקומו ויזיק דרך הליכתו, ופושע הוא ומיחייב בכולו, ואם גלגלו רגלי בהמה והזיקה משלם כל אחד מחצה [כמ"ש בסעיף שאחר זה], דומה לדליל הנקשר בתרנגול וכלב שנטל תרליס ובה גחלת, דחייבים בעל הדליל ובעל הגחלת כל אחד מחצה וכמ"ש בסימן ש"ך [סעיף י' בהג"ה, ובסוף סימן שצ"ב בהג"ה], וטעם אחד להן, דהכלב והתרנגול לעשה ובהמה שבאין לאו בני דעת הינהו, אבל האדם בן דעת הוא משו"ה הוא לבדו חייב בכולו: **סעיף ה' ז[5] משלם בעל הבהמה רביעית.** דהמיז לרוחות לבדו אינו משלם אלא חצי נזק, וכאן דיש שותף עמו במיזוב היזקו אין עליו חוב אלא חצי דמי מיזבו דהיינו רביע. **ו[6] אם לאחר שנחו מגלגולם הזיקו הוה ליה בור וחייב בעל התקלה הכל.** דכתב אם הטילה גללים לעיסה חייב חצי נזק דהו"ל לרוחות, וגרלה דהוא הדין אם טינפה כלים דרך (נפילתה) [אלא שבהטילה לעיסה בעינן דדמיק לה עלמא וכמבואר שם], משא"כ כאן דאיירי בהזיקו אחר נפילתן: **ז[7] והטיל בו גללים.** עיין לעיל סימן ש"ך סעיף ח' דכתב אם הטילה גללים לעיסה חייב חצי נזק דהו"ל לרוחות, וגרלה דהוא הדין אם טינפה כלים דרך (נפילתה) [נפילתן] [אלא שבהטילה לעיסה בעינן דדמיק לה עלמא וכמבואר שם], משא"כ כאן דאיירי בהזיקו אחר נפילתן: **ח[8] ובור פטור בכלים.** אבל אם הוזק בהן בעל האחר חייב בעל הבהמה, ואע"ג דכתיב

ביאור הגר"א

ו. וכן כו'. כמ"ש בסימן מ"י סעיף ו': **סעיף ב'** ז. ואם נפלו כו'. [ב"ק] כ"ט ע' ומודה ר"מ כו': ח. או כו' אבל כו'. כמ"ש שם ל"ח ע' אמר רבי יוחנן לא תימא כו' שהיה לו כו': ט. ואי כו'. עיין בתה"ג אות ל'. וכל סעיף זה הוא פירוש תוס' שם [כ"ט ע"א] ד"ה פליגי, ומודיע דקתני בברייתא כו': **סעיף ג'** י. אם הניחם כו'. [ב"ק] ו' ע' וכמ"ש תוס' שם ד"ה לאתויי כו': **סעיף ה'** יא. אם התיזה כו'. כ"ז כתב הרא"ש [ב"ק פ"א ס' א'], ומבואר בסימן ש"ל סעיף י' בהג"ה, דהתיזה היינו שור תם ונגח לר' נתן [שם] נ"ג ע' ב'. ולאחר שנחו, כמ"ש בדליל י"ט ב', וג"כ כר' נתן:

באר הגולה

ת. כמו בבור עצמו, ומבואר במ"ש לעיל סימן מ"י סעיף כ' וכ"ת. ט. גם זה מבואר במה שכתבתי בסימן דלעיל סעיף ו'. **סעיף ב'** י. שם [בבור סעיף א']. הכי משמע בפרק ג' דב"ק דף כ"ט ע"א, ועמא משום דאגוס הוא. כ. משום דהשתא אינו אגוס, וכן כתבו התוספות שם [ד"ה פליגי]. ל. מבואר שם בגמרא ע"א במפקיר נזקיו לאחר נפילת אותם פטור לרבנן דקי"ל כוותייהו. **סעיף ג'** מ. שם [בבור סעיף א']. כן כתב הרא"ש בריש ב"ק. נ. ומיאר הרא"ש שם, אף על גב דאמרינן שם בריש פרק המניח [ב"ז ע"ב] אין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים, היינו לענין כלי שהיה מונח לפניו ושברו דרך הליכתו אלא התבוננות, אבל כולי האי אין לו להשתגע בהליכתו שיהיו הכלי ממקומו, ופושע הוא בהיזק זה. **סעיף ד'** ס. שם [בבור סעיף א'], ושם בפסקי הרא"ש בריש ב"ק. **סעיף ה'** ע. שם [בבור סעיף א'] ושם [בראש ב"ק פ"א סי' א'], וכרבי נתן [שם נ"ג ע"א], מבואר בסימן מ"י סעיף ל"ב. **סעיף ו'** פ. שם [בבור סעיף א'] ושם [בראש ב"ק פ"א סי' א'], מבואר במ"ש בסעיף מ' ס"ק [*ג']. **סעיף ז'** צ. שם [בבור] סעיף ב' ובמרמב"ם שם בפרק ה' [דב"ק] דף מ"ח ע"א ופירשה רש פפא שם.

מהדורת למברג

גליון מהרש"א

סעיף ב'. פטור אפילו לאחר מכאן. ולעלמא ידי שמיס עיין סימן מי"ב סעיף ד'. ש"ך סק"א. וצ"ל דגילגלו ברשות הניזק. עיין מהרש"א בב"ק ו' ע' על תוס' ד"ה לאתויי בור, ז"ל, אף קשה לי, כיון דבעל הבהמה חייב דרך הילוכה דהוי רגל היינו בתלר הניזק [כדברי הש"ך כאן] ובעל התקלה לחייב היינו ע"כ ברשות הרבים מטעם בור, ויש לישב בדוחק דהתיזה ברשות הרבים והזיקה ברשות היחיד, עכ"ל. ולא אבין קושיתו, אנו הטופר בור ברשות מבירו לא יתחייב מטעם בור. ואולי כונתו, כיון דאין רשות לבהמה לבנות ברשות הניזק ממילא לא פשע הוא לגבי רשות הניזק. גם מירושלמי קשה, דאי בהתיזה, דק"ל רביע נזק בעי (רק) לשלומי בעל השור, והתם, כתבו יחחייבו שיהיה, משמע בשור מלק כחלק, והברא"ש [שם פ"א סי' א'] כתב שי הסופרים המעורים כאן סעיף ד' וסעיף ה'. ואולי אין כונתו על התיזה התקלה כי אם התיזה בהתקלה לשור ונפל לרשות הניזק והוזק שם, דבזה חייב, דהא קיי"ל התיזה ברה"ר והזיקה ברה"י חייב [עיין סימן שפ"ט סעיף ט"ז ובסמ"ע שם [סקט"ו] אבל נזק, וקיי"ל דרקה על הכלי ונתגלגל למקום אחר ונשבר שם חייב נזק שלם, סימן ש"ל סעיף ה' בהג"ה, ואף דבסימן ש"ל סעיף ה' איתא דרקה ברה"י, לבאורה ה"ס ברשות הרבים כמו בהתיזה ברשות הרבים אלא אינו אמר סוף. אך זהו איתא לברא"ש דף י"ט ע"ב פ"ב סי' ב' הביאו סמ"ע סימן שפ"ט סקט"ז דלענין רשות הניזק גלי קרא, אבל להתוס' דף י"ז סוף ע"ב [ד"ה זרק] אין נוכן לדברי הרא"ש, אלא דבזה דהוי חזורק אז לא אזלינן אחר מעיקרא, וא"כ בדרקה על כלי ברה"ר ונתגלגל לתלר הניזק אחר מעיקרא אזלינן ופטור. גם להרא"ש נ"ע, דמזה דהוי כתרומי דקמתי דאם אתה מתייבו נזק אלא לאיכא למיחל אחר מעיקרא וא"כ איך אתיינו הא רשות הרבים הוא, ואי אזלת אחר סוף כדגלי קרא א"כ אינו אלא לרוחות. שם. ואין לומר דהוי משונה. כמו בסימן ש"ך סעיף ו'.

באר היטב

סימן תיא סעיף ד' א. גלגלום. וי"ל דגילגלון ברשות הניזק, דאי ברשות הרבים פטורה דהא הוי תולדה דרגל, וכן מצאתי בהתרס"ל [ש"ש ב"ק] פ"ק סי' ה'. ואין לומר דהוי משונה והו"ל תולדה דקרן, מ"כ לא יצאם אלא רגע כמו בהתיזה בסעיף ה', ודוחק לומר דבסימן מ"י איירי במועד. ש"ך [סק"א]: ב. החצי. דזה דומה לדליל הנקשר בתרנגול שבסימן (ש"ב) [ש"צ] סעיף י', ע"ש בהג"ה, וכלב שנטל תרליס ובה גחלת דבריש סימן ש"ב, דחייב בעל הדליל ובעל הגחלת כל אחד מחצה, וטעם אחד להן דאין דכולהו לאו בני דעת הינהו, אבל האדם בן דעת הוא, משו"ה כשנתגלגלו ע"י אדם הוא לבדו חייב בכולו. סמ"ע [סק"ו]: **סעיף ה'** ג. רביע. דבהתיז לרוחות לבדו אינו משלם אלא חצי נזק, וכאן דיש שותף עמו במיזוב היזקו אין עליו חוב אלא חצי דמי מיזבו דהיינו רביע. שם [סמ"ע סק"ז]: **סעיף ז'** ד. כליו. עיין לעיל סימן ש"ל סעיף מ' דכתב אם הטילה גללים לעיסה חייב חצי נזק דהו"ל לרוחות, וגרלה דהוא הדין אם טינפה כלים דרך (נפילתה) [נפילתן], משא"כ כאן דאיירי בהזיקו אחר נפילתן. שם [סמ"ע סק"ח]: ה. בכלים. אבל אם הוזק בהן בעל האחר חייב בעל הבהמה, ואע"ג

[שמות כ"א ל"ג] כי יכרה איש בור, ולא שור בור [ב"ק מ"ח ע"א], מ"מ כיון דדידיה הוה נשעת נפילה ועליה דידיה רמיא לסלוקי, ה"ל כאילו איהו כריה. ואע"ג דבסימן ש"ג נתבאר בטור ובדברי המחבר [סעיף ג'] דאם בהמת רשותן הטילה גלגלים באחר שמעון בהגלגלים, שאני הכא דלא ניחא ליה לבעל האחר שיזכה מצידו דבר שיזיק על ידו, אבל אם נראה לבבר ידע בעל האחר בהגלגלים וניחא לו בהו וחכה לו מצידו ואח"כ הזיק בו בעל האחר, פטור בעל הבהמה מנזקיו:

סימן תיב סעיף ב' א במקום הפנוי שלפני בית הבד. שפעמים מניחין אם כדין כשבית הבד מלא לו כיולא בו. טור [סעיף ב'] **ב** ושברו חייב. ולפי דאין דרך בני אדם להתבונן בדרכים, שאני הכא דיודע האדם ולפעמים מניחים אם כליה והו"ל להתבונן ולראות אם יש אם, ואם היתה אפילה אלא היה יכול להתבונן הו"ל כנתקל בכלי דאחר מקומות ופטור: **ג** ואם היתה אפילה או שמילא כל הדרך כדים פטור כו'. כן הוא לשון הרמב"ם בפרק י"ג דנזקי ממון דין ו'. ונראה דלפי דקאמר דממנא כל הדרך כדים, מכל מקום מיירי דהיה אפשר לו לסבב ולילך מן הצד או להגביה רגליו ולעבור דרך עליהן, משו"ה דוקא בנתקל בו ושברו קאמר דפטור, אבל כשמילא כל כך עד שאי אפשר לעבור, בזה כתב המחבר אחר זה מיד דאפילו שברו בידים ובכרשות פטור, וכן הוא משמעות הגמרא דריש פרק המניח [כ"ח ע"א] ורש"י והתוס' שם [רש"י ד"ה הא ותוס' ד"ה טעמא] ע"ש, וגם עיין לעיל סוף סימן שע"ט: **סעיף ג' ד** ה"ל רגל ופטור. דרגל אינו חייב אלא באחר הנזק כמ"ש בסימן ש"ן ושל"ח: **ה** ה"ל קרן וחייב. פירוש, חייב חצי נזק כדין קרן: **סעיף ד' ו** דנתקל **לאו פושע הוא.** כן כתבו הרי"ף [ב"ק י"ג ע"א מדפי הרי"ף] והרמב"ם [פי"ג מנזקי ממון ה"ז], וגם הטור סתם וכתב בסימן זה כן בסעיף ו', ולא חילק בין נתקל במקום מדרון לבמקום שאינו מדרון, אבל בריש סימן ש"ד חילק בינייהו וכתב דנתקל במקום שאינו מדרון פושע הוא מדינא, וכן פסק בקיצור פסקי הרא"ש בסוף פרק האומנין [ב"מ פ"ו סי' י"ט], אבל הרא"ש ג"כ לא הזכיר אם חילוק בין מקום מדרון לאינו מקום מדרון, ועיין לריש בריש סימן ש"ד אם המרכבי: **ז** דה"ל מפקיר נזקיו בו'. דמסתמא אדם מפקיר המרכיס מן הכלי שנשבר לו בדרך והמיס שנשפכו ממנו להארץ:

סימן תיב

המניח הכד ברשות הרבים ונתקל בו אחר או טעון כד ונתקל ונשבר והשופך מים לרשות הרבים והזיקו

ובו ה' סעיפים

א [a]המניח את הכד ברשות הרבים ובא אחר ונתקל בו ושברו פטור [b]שאין דרך בני אדם להתבונן בדרכים ואם הוזק בו בעל הכד חייב ואפילו הפקיר הכד [c]שכל המפקיר נזקיו בדבר שאין לו רשות לעשות מתחלה חייב.

ב [d]הניח הכד במקום שיש לו רשות להניחו כמו [e]במקום פנוי שלפני בית הבד ובא אחר ונתקל בו [f]ושברו חייב [g]ואם הוזק בו המהלך בעל הכד פטור [h]*מפני שהיה לו להסתכל [i]ואם היתה אפילה [j]או שמילא כל הדרך כדים פטור על שבירתה ואם נתקל בה והוזק בעל הכד חייב וכן כל כיוצא בזה [k]ואם מילא כל הדרך כדים שאי אפשר לעבור אפילו שברו בידים פטור [l]ומיהו אם בשעה ששיברם הוזק בחרסיה פטור אף על פי שזה מילא כל הדרך דאיהו דאזיק אנפשיה.

ג [m]ודוקא אדם אין דרכו להסתכל בדרכים אבל בהמה שעיניה למטה דרכה לעיין אנה תלך לפיכך אם נתקלה והוזקה בכד המונח ברשות הרבים פטור בעל הכד ואם שברתו דרך הילוכה [n]הוה ליה רגל [o]ופטור דרך ביעוט [p]הוה ליה קרן וחייב.

ד [q]מי שהיה טעון כד ונתקל ונשבר הכד והזיק לאחרים בשעת נפילה פטור [r]דנתקל [s]לאו פושע הוא לפיכך אם לאחר שנחו שברי הכד בארץ הוזק בהם אדם או שהוחלק במים שנשפכו מהכד [t]פטור מדיני אדם [u]דהוה ליה מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס וחייב בדיני שמים אם היה לו פנאי לסלקם [v]ואם נתכוין לזכות בשברי החרס

ציונים ומקורות סימן תיב א) לשון רמב"ם פי"ג דנזקי ממון דין ו'. ב) טור סעיף ג"-ד'. ג) עיין לעיל טור סימן ש"ד סעיף א'.

באר הגולה

סימן תיב סעיף א' א. משנה ריש פ"ג דבבא קמא דף כ"ז ע"א. ב. שם ע"ב במסקנא, הכי אמרי במערבא אין וכו'. ג. כן כתב הרמב"ם בפרק י"ג מהלכות נזקי ממון דין ה'. פלוגתא דאמוראי שם דף כ"ט ע"ב ופסקו הפוסקים כרבי יוחנן דמחייב. סעיף ב' ד. לשון הטור [סעיף ב'], מעובדא שם [ב"ק] דף כ"ז ע"ב בפומבדיתא וחייביה רבא, וכדמפרש רב פפא שם. ה. לשון הרמב"ם שם [פי"ג מנזקי ממון] דין ו'. ה*. אע"ג דאין דרך בני אדם להתבונן בדרכים, במקום דשכיח להיות כדים יש להם להתבונן. ו. כתב הרב המגיד שם פי"ג דין ו', והדין עמו שהרי כן נראה מהסוגיא שם [מהא דאמר שמואל באפילה שנו]. ז. גם זה מהסוגיא שם אמרי דבי רב וכו'. ח. טור סעיף ג', ממימרא דרב זביד משמיה דרבא שם. ט. שם [בטור] סעיף ד', ושם במימרא הנזכרת מדיוקא דמתני'. סעיף ג' י. שם [בטור] סעיף ד', כן כתב הרא"ש שם בפסקיו [סי' א'] וכן כתבו התוס' שם [כ"ז ע"ב ד"ה לפי] ממשנה [שם נ"ב ע"ב] שור פיקח מיום פטור. כ. מבואר בסימן ש"ן [סעיף ב"-ד'] ומבה שכתבתי שם. ל. מבואר בסימן שפ"ט סעיף ו'. סעיף ד' מ. שם [בטור] סעיף ו', ושם ברמב"ם [פי"ג מנזקי ממון] דין ו', משנה שם דף כ"מ ע"ב, ופסקו הפוסקים כרבי יהודה דהיינו חכמים דברייתא ריש דף כ"ט, וכדאמר אביי שם דפליגי בתרתי וכו'. נ. שם בברייתא. ס. היינו דקאמר רבי יהודה דמתני' אם במתכוין חייב וכו'.

באר היטב

דכתיב כי יכרה איש בור, ולא שור בור, מ"מ כיון דדידיה הוה בשעת נפילה ועליה רמיא לסלוקי הו"ל כאילו איהו כריה. ואע"ג דבתבאר בסימן ש"ג דאם בהמת רשותן הטילה גלגלים באחר שמעון דזכה שמעון בהגלגלים, שאני הכא דלא ניחא ליה לבעל האחר שיזכה מצידו על ידו, אבל אם נראה לבבר ידע בעל האחר בהגלגלים וניחא ליה בהו וחכה לו מצידו ואח"כ הזיק בו בעל האחר פטור בעל הבהמה מנזקיו. שם נסמ"ע סקי"ט: **סימן תיב** סעיף ב' א. או שמילא כל הדרך. נראה דמ"מ מיירי דהיה אפשר לו לסבב ולילך מן הצד אז לעבור דרך עליהן, משו"ה דוקא בנתקל ושברו פטור, אבל כשמילא כל כך עד שאי אפשר לעבור, בזה כתב המחבר אחר זה מיד דאפילו שברו בידים פטור, וכן כל כיוצא בזה. נסמ"ע בריש סימן ש"ד ומוספות שם, ועיין לעיל סוף סימן שע"ט. סמ"ע [סק"ג]: סעיף ד' ב. דנתקל. עיין מה שכתבתי בזה בריש סימן ד"ש, ע"ש: ג. מפקיר. דמסתמא אדם מפקיר המרכיס מן הכלי שנשבר לו בדרך והמיס שנשפכו ממנו להארץ. שם [סמ"ע סק"ז]:

פתחי תשובה

סימן תיב סעיף ב' א. או שמילא כל הדרך. עיין באר היטב [סק"א] בשם סמ"ע. ועיין בתשובת בית אפרים חלק חו"מ סי' ע"ט מ"ש בזה:

ביאור הגר"א

סימן תיב סעיף ב' א. ואם הוזק כו'. כיון דאינגעיא ליה לעיוני, וכמ"ש שם [ב"ק] נ"ד ב' בטור פקח: ב. ואם כו' אר כו'. דבזה לא פליגי במערבא אלא* ושמואל [שם כ"ז ע"ב]: **סעיף ג' ג.** ודוקא כו'. עיין סימן מ"ל סעיף כ': **סעיף ד' ד.** לאחר נפילת אונס. שם [ב"ק כ"ט] ב' אלא הא קמ"ל דמפקיר כו'. ה. אם היה לו כו'. עיין תוס' שם [ע"א] ד"ה מדמתני', ועוד דאי לא אליבא כו': *(ו). ואם נתכוין כו'. גמ' שם [כ"ט ע"א]. ופליגי הרי"ף ור"ל, דר"ף [שם י"ג ע"א מדפי הרי"ף] כתב דמ"ש בטו"ע מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס פטור, והם באמת ס"ק אחד, ולא היה לחדפיסים לחלקו לשנים, ולכן הסגרנו את אות הציון ו'

עיין הערות הרמ"ל

בדפוסים וכן בכתי"י נמצא ס"ק ה' אחד סק"ו, וכנראה הוא חפני שסק"ו הוא המשובח של סק"ד ונ"קרו בא לבאר מ"ש בטו"ע מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס פטור, והם באמת ס"ק אחד, ולא היה לחדפיסים לחלקו לשנים, ולכן הסגרנו את אות הציון ו'

חידושי רעק"א

סימן תיב סעיף ב'. ואם היתה אפילה. נ"ב, ודעת הש"ס [ב"ק פ"ג סי' ב'] לחייב באפילה:

ח) אפילו דאפקרינהו. דהו"ל מפקיר נזקי אחר שהזקו במקום שלא היה להן רשות להיות, כגון זה שפשע בנפילתו: סעיף ה' ט) ונפל לארץ והוזק. בפרישה [סעיף ח'] כתבתי לשון הטור' [ב"ק כ"ח ע"ב ד"ה ונישוף] דמוקי לה בנפל לארץ שהו המיס נשפכו דהו"ל כקרקעית הבור, דאל"כ קשה מאי שנא מנתקל בבור וגפל אחורי הבור לפטור כמ"ש בסימן ת"י [בבור סעיף כ"ה ובסמ"ע סקמ"ז], ע"ש: י) נבלעו המים בארץ. ונמשה מהן הארץ עד שנעשה רפש וטיט: יא) והזיקו דהשתא בור. דוקא הזיקו, הא אם את מזה השור פטור כיון דאין כאן הבל, וגם ליתא כאן חבטה דעומק עשרה טפחים וכמ"ש בסימן ת"י בבור [סעיף י"ח] ובדברי המחבר [סעיף י"ח] דחבטה גודה עשרה טפחים דוקא בעינן להשלומי מיתה, ע"ש:

סימן תיג סעיף א' א) ויש אומרים דחייב אם היה לו פנאי להזהירו ולא הזהיר. הוא דעת הטור שכ"כ בשם הרא"ש [המובא בציונים אות ב'] בריש סימן זה.

ובדרישה [ובפרישה] כתבתי כאן ובסימן שע"ט דהרא"ש משוה דין זה לדין אחד הולך בקורה והשני בא אחריו בחציתו ונשברה החצי בהקורה, דתנן בפרק המניח [ל"ב ע"א] דאם עמד בעל הקורה בדרך עם קורתו דחייב בעל הקורה בשבירת חציתו, ומפרשה דחייבי אפילו בעמד לתקן משאו, ולא אחרינן דהרי הוא טרוד בשאו מלהזהירו לבעל החצית, ע"ש, ולא להרי"ף [שם י"ד ע"ב מדפי הרי"ף] דמפרש להמשנה דחייבי דוקא בעומד לנוח, ואי"כ *קשה על הטור וגם על מור"ם, שבסימן שע"ט סתמו [הטור סעיף א' ושו"ע סעיף ב'] כדברי הרי"ף דבעומד כדי לתקן משאו פטור על שבירת החצית וכאן כתבו הדברים בפלוגתא, וכתבתי דל"ל דהטור וגם מור"ם סברא להו דמירדת בבעל הקורה לתקן משאו היא גדולה יותר מאשר הוא טרוד הקדר והדומה לו שנפלו, ושברא להו שגם הרא"ש אפשר דמודה לפי המסקנא לחלק בינייהו ושהמשנה מיירי דוקא בעומד לנוח, ועיין דרישה בסימן שע"ט שכתבתי מילתא בטעמא:

ש"ך כת"י: גם מהרש"ל [בש"ש ב"ק פ"ג מ"י כ"ב] הביא בתמיה על הטור, ע"ש, והבריו בנוים, גם בספר אגודת אזוב הביאו בש"ע [קש"כ]

חייב בנזקים שיזיקו אחר כך דהשתא הוה ליה בור ט)ופטור בהם על הכלים ט)ואם פשע בין הפקירים ונשבר הכד חייב על מה שיזיק בין בשעת נפילה י)בין על אחר שנהו השברים ח)אפילו דאפקרינהו.

ה ט)השופך מים ברשות הרבים ונטנפו בהם כליו של חבירו פטור דהוה ליה בור ופטר בו את הכלים י)בין הפקירם בין לא הפקירם אבל אם הוחלק בהם אדם יא)ונפל לארץ והוזק ט)חייב וכל שכן אם י)נבלעו המים בארץ ט)ונעשו רפש וטיט יא)והזיקו דהשתא הוה ליה בור ממש ט)אפילו אם הוא בימות הגשמים שיש רשות לכל אדם לפתוח ט)*ביב שלו להיות מקלה לרשות הרבים אפילו הכי אם הזיק חייב לשלם וכל שכן בימות החמה דחייב כיון שהוא שלא ברשות שאין לאדם רשות לפתוח[2] לרשות הרבים בימות החמה.

סימן תיג

דין הקדרים שהולכין זה אחר זה ונתקלו ונפלו

וכו' ג' סעיפים

א ט)ט)שני קדרים שהיו מהלכים בדרך זה אחר זה ונתקל הראשון ונפל ונתקל השני בראשון ג)אם היה לראשון לעמוד ולא עמד חייב הראשון בנזקי שני שאף על פי שהוא אנוס בשעת נפילה אינו אנוס בהיותו מוטל לדרך והרי הוא יכול לעמוד ואם לא היה לו לעמוד פטור ואף על פי שלא הזהיר לזה שנתקל בו מפני שהוא טרוד בנפשו (יא)וש אומרים דחייב אם היה לו פנאי להזהירו ולא הזהיר). ד)במה דברים אמורים שהוא חייב בנזקיו של

ציונים ומקורות סימן תיג ט) לשון רמב"ם פי"ג דנזקי ממון דין ח"-ט'. ג) הרא"ש[2] ב"ק פ"ג סי' ט' ועור סעיף ט'.
סימן תיב ו) בטור לפנינו: בנפילתו. 2) בערך לחם הגדה: לפתוח ביבו, וכ"ה בטור.

ערך לחם

סימן תיב סעיף ה'. שאין לאדם רשות לפתוח ביבו לרשות הרבים כו'. כן צ"ל. **שם בסופו.** עיין סימן תי"ד [סעיף ב' בערך לחם].

ביאור הגר"א

דפליגי בתרתי, חדא תליא בחצירתה, כמ"ש ר' יוחנן שם [ע"ב] אלא הא קמ"ל כו', כי"ל [אות ד'], ולפ"ז בתחר פשיעה לד"ה חייב, ור"י [תוס' שם ד"ה פליגי] כתב דר' יהודה פליג אף לאחר נפילת פשיעה, ומ"מ לדינא אין נ"מ דמ"מ אין הלכה כר' יהודה בזה וכמ"ש ר' יוחנן, וכן מבור ברה"ר כמ"ש שם ב' וקי"ל דחייב כמ"ש בסימן ת"י סעיף ו', וז"ש ואם פשע כו'. ופסק כר' יהודה משום דבכולה פירקין קרו ליה רבנן, ועיין מה שכתבתי בסימן תי"ג ס"ב: ז. ואם פשע כו' בין כו'. זהו מ"ש שם ומודים מכמים לר"מ כו': ח. בין על כו'. זהו אחיך ומודים כו', דוקא ברוח שאין מגויה, וכפירום חוס' שם סוף ד"ה (ו)פליגי: סעיף ה' ט. השופך כו'. עיין בתה"ג [אות ק'], וכמ"ש שם [ל' ע"א] ותרמי למה לי כו':

סימן תיג סעיף א' א. אם היה כו'. כר' יוחנן [ב"ק ל"א ע"א], דגמ' שקיל וטרי לאחרן כל המתני' אליביה, וכן במילתיה דרבא קאמר [שם ל"א ע"ב] שני אגופו מיחייב משום דה"ל לעמוד כו': ב. ויש אומרים כו'. כרב נחמן בר יצחק, דבתרא הוא, ועוד, דכל תירוצי דשניהו אליבא דר' יוחנן שיווי דמיקי נינהו, והא דקאתר במילתיה דרבא משום דהו"ל כו', חדא מיניהו נקט כו'*. ועיין בתה"ג [אות ג']: ג. במה דברים אמורים כו'. יתבאר לשטה:

כמו שנתבאר בראב"ש [המובא בציונים אות ב'] הרמ"ג

מ"מ אומר אני, כיון שגם השור זרוע ומהרי"ם מסכימים לדעת הרי"ף והרמב"ם, וגם הרא"ש לא החליט לפסוק כרב נחמן בר יצחק, כדבריהם נקטינן, וכן דאיתי אתר כך בב"ח שכתב כן. ד. שם [בדמב"ם פי"ג מנזקי ממון] דין (ו') [ט'], ומבואר במה שכתבתי בסימן דלעיל סעיף ה' [אות ק"ר'].

באר היטב

ד. דאפקרינהו. דהו"ל מפקיר נזקי אחר שהזקו במקום שלא היה לו רשות להיות, כגון זה שפשע בנפילתו. שם [סמ"ע סק"ח]: סעיף ה' ה. לארץ. וכתבו התוס' דמיירי שנתבנו בקרקע שהמים נשפכים עליה דדמיא לקרקעית הבור, דאל"כ מאי שנא מנתקל בתבן והוזק בקרקע דפטור כמ"ש בריש סימן תי"ב. שם [סמ"ע סק"ט]: ו. והזיקו. אבל אם את השור מזה פטור כיון דאין כאן הבל ולא חבטה דעומק עשרה טפחים כמ"ש בסימן מ"י. שם [סמ"ע סקי"א]:

כל היכא שנראה שהוא מום גדול גבי אשה, אף על גב דלא נזכר בכהנים ולא שייך בהו, חשיב מום..., גם ראיתי להגאון חוות יאיר... דאע"פ שלא מצינו זה מום בכהנים כי אין זה סכי שמש ולא עיניו קטנות כשל אווז, מ"מ יצא החתן לחפשי חנם מן ב"ד, כי בין בני אדם הוא מום גדול ושינוי רב, עכ"ל. הרי הלכה למעשה מן ב"ד בזמן הגאון ח"י, בענין מום שלא נזכר גבי כהנים, דמאחר דבין בני אדם הוא מום גדול, יצא החתן זכאי בטענתו דחשבו הבי"ד לזה מום, ולכן גם מום זה שקורין בלשון ערבי חוול"א הוא חשיב מום אצל בני אדם דקפדי על זה, ולא גרע מן מום דנידון חוות יאיר הנזכר, ואדרבה התם אין ניכר בה שינוי, אלא בעת שצריכה לראות איזה דבר שכנגדה, אבל מום שקורין חוול"א נראה בה תדיר, ולא עוד אלא דקפדי עליה טפי, כי על הרוב הבנים אשר תוליד האשה יהיה בהם או במקצתם מום זה של חוול"א, כנודע זה פה עירנו, משא"כ מום דנדון הגאון ז"ל הנז', אין זה נמשך לדורות לבנים, יעו"ש מה שהאריך בזה.

ולפי זה בענינו, יש לדון האם בעיני בני אדם, דבר זה שעיניה נפתחות בקושי, האם נחשב למום או לא, ואם נחשב למום, הרי זה מקח טעות, ויכול לבטל השידוך בלי קנס.

דף מ ע"ב

מחזמת הרוח

מחסן נשבר בשבת עקב רוח שאינה מצויה, וביום ראשון עפו השברים והזיקו

שאלה בטבת תשע"א לאחר שבועות רבות שלא היה גשמים ריחם השי"ת על עמו ישראל, והוריד גשמים רבים, ובשבת קודש היתה רוח סערה גדולה שאינה מצויה כלל ברוב השנים. והנה באחד הישובים אשר רוב הישובים בנויים מקראוונים, היה לאחד מחסן הבנוי מעצים, והרוח החזקה פירקה את המחסן והשברים נשארו בתוך חצירו, ביום ראשון, נשבה עוד פעם רוח חזקה שאינה מצויה והעיפה את השברים על גג אחד הקראוונים ושברה אותו, ועתה הם באו לדין, האם בעל השברים חייב לשלם את הנזק שנגרם לקראוון, בדיני אדם, או בדיני שמים?

תשובה דעת מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א שרוח כזאת שמצויה אחת לכמה שנים, נחשבת לרוח שאינה מצויה, ופטור גם כאשר בנה גג

שיעמוד כל כך הרבה שנים, ולא אמרינן הרי במשך השנים האלו ינשב רוח כזאת, והיה לך לעשות גג חזק שיעמוד גם ברוח כזאת, והטעם שמה שחייב ברוח מצויה זה חידוש התורה, ולומדים זאת מאש, אבל ברוח שאינה מצויה, שלא כתוב בתורה שחייבים מהיכן נחייבו. ויעוין עוד בחשוקי חמד בבא מציעא (דף קיז ע"ב) ראיה לזה.

לאור זאת בענינו שהרוח הפילה את העצים ברוח שאינה מצויה, דינו כנזק שנשאר בחצירו לאחר נפילת אונס, ומבואר בשו"ע (חו"מ סימן תיא ס"ב) שאבנו סכינו ומשאו שנפלו ברוח שאינה מצויה והזיקו אחר הנפילה כל זמן שלא היה לו פנאי לסלקם פטור, אבל לאחר מכאן חייב, ואי אפקרינהו, פטור אפילו לאחר מכאן. [כי דינו כמפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס].

וא"כ כיון שאינו צריך את השברים נחשב כאילו הפקירם כי אין לו מה לעשות בשברים ופטור, ואין צריך להפקירם בפועל, כמבואר בסמ"ע (סימן תיב סק"ז) דמסתמא מפקירם, ודינו כדין מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס, שפטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, כמבואר בבבא קמא (דף כט ע"ב), ואף שיש מקום לומר שפטור אף מדיני אדם, כיון שגם השברים עפו ברוח שאינה מצויה, כמבואר ברמ"א (חו"מ סימן תיח ס"ט) בשם הרב המגיד, שאם הרוח שאינה מצויה כבר מנשבת בשעת הדלקת האש, הרי זה כרוח מצויה, וא"כ גם בענינו בשעה שנפלו העצים, הסערה כבר הייתה בעולם והרי היא כרוח מצויה.

לסיכום: בעל העצים פטור בדיני אדם, ואם היה לו פנאי לסלק את העצים ולא פינה אותם חייב בדיני שמים.

דף מ ע"ב

ושנפגם עצם ידו

הגבאי לחץ על האיש להגביה את הספר תורה, ולבסוף נקע את כתפו

שאלה מעשה שהיה באחד מבתי הכנסיות, שפנה הגבאי אל אחד המתפללים וכיבדו בהגבהת הספר תורה. המתפלל השיב לגבאי שאינו יכול להרים, כיון שיש לו כאבים בכתף, התנצל האיש, הגבאי לחץ עליו ואמר לו תגביה זה ספר קל מאד.

רוב ישראל והיה להן שדות וכרמים, והיה לשאר אומות אם היו בהן כן, אלא שאין זה בזמנינו, עיין בטור שכתב כן: **סעיף ב'** ג [ג] **לא יגדל ישראל חזירים כו'.** משום מעשה שהיה בימי הורקנוס ואריסטובולוס גזרו כן, וכתבמיהו בפריסה [סעיף ה'] ע"ש:

ד [ד] **ואין צ"ל לסחורה.** דלמסורה אסור מדאורייתא כמ"ש ביו"ד סימן (קי"ג) [קי"ז] דאסור לאסור בכל הדברים האסורים מן התורה לאכול אע"פ שמותרין בהנאה: **סעיף ג'** ה [ה] **אלא אם כן קשור בשלשלאות של ברזל.** דאז נעשה שינוי וגם נעשה שמנגח ומפילות הנשים מירא אין כאן, כיון דיודעין שהוא קשור לא מתיראין ממנו ואין מפילות:

סימן תי סעיף א' א [א] **ומונח במקומו ומזיק כו'.** לשון הטור [סעיף א'], אם הוא נעומק או בגובה או אפילו לא זה ולא זה אלא שפך מים כו', ועיין פרישה: **סעיף ב'** ב [ב] **ואחד הפותח בור.** דכתיב בפרשת משפטים [שמות כ"א ל"ג-ל"ד] וכי יפתח איש בור וגו' אם יכסנו וגו' אם יכסנו וגו' אם יכסנו, ש"מ דהכיסוי הוא פטור, ומינה נלמד דמ"ש כי יפתח איש בור בעל הבור ישלם, דהפותח הכיסוי נקרא בעל הבור ומיתיב בתשלומי הנזקין שיפלו בו: **סעיף ג'** ג [ג] **בעל הבור חייב.** עיין פרישה [סעיף ב'] שכתבתי בשם המגיד משנה [פי"ב ממזקי ממון ה"ו] דאפילו רואה הראשון דכיסהו השני ולא רואה שחזר וגילהו, אפ"ה הראשון חייב, דלא היה לו לסמוך אהכיסוי של זה שאין לו חלק בבור, משא"כ בבור של שני שותפין כדלקמן בסימן זה [סעיף כ"ה]: ד [ד] **נסתלק מעשה הראשון.** פירוש, כאילו לא הפרו מעולם והשני הפרו מחדש:

[ג] **אבל מגדלים בסוריא ובמדברות שבארץ ישראל [ד] והאידנא שאין מצוי שיהיו לישראל בארץ ישראל שדות נראה דשרי.**

ב [ה] **לא יגדל ישראל חזירים בכל מקום [ו] אפילו למשוח בהם עורות [ז] ואין צריך לומר לסחורה.**

ג [ח] **אסור לגדל כלב רע אלא אם כן הוא אסור בשלשלאות של ברזל וקשור בהם [ט] ובעיר הסמוכה לספר מותר לגדלו וקושרו ביום ומתירו בלילה. הגה [י] ויש אומרים להשתמש שאנו שרויין בין הגויים בכל עניין שרי ופוק חזי מאי עמא דבר. מיהו [יא] נראה אם הוא כלב רע שיש לחוש שיזיק בני אדם דאסור לגדלו [יב] אלא אם כן קשור בשלשלאות של ברזל.**

ד [יג] **מי שנפלו לו כלבים וחזירים בירושה אין מחייבים אותו למוכרם ביחד אלא מוכרם מעט מעט.**

סימן תי

בור באיזה מקום חיובו וכמה שיעורו וכל משפטי בור

וכו ל"ח סעיפים

א [א] **בור הוא מאבות נזיקין דכתיב [ב] כי יכרה איש בור שמאחר שחפרו נתחייב בנזקיו כיון שעשה דבר המזיק וזהו ממונו שמזיק במקום שעשאו שאינו זז ממקומו אלא עומד במקומו והעובר עליו ניזוק [ג] לפיכך כל הדומה לו שהוא ממונו [א] ומונח במקומו ומזיק [ד] אפילו שפך מים ברשות הרבים והוחלק בהם אחר חייב.**

ב [ד] **אחד הכורה בור [ב] ואחד הפותח בור שכרהו אחר וכסהו כראוי ובא זה וגילהו חייב.**

ג [ג] **[ה] המוצא בור וכסהו וחזר וגילהו [ו] בעל הבור חייב וזה האחרון פטור סתמו בעפר וחזר והוציא את כל העפר זה האחרון חייב שכיון שסתמו בעפר [ז] נסתלק מעשה ראשון.**

ד [ח] **אחד החופר או הלוקח או שניתן לו במתנה שנאמר [ט] בעל הבור ישלם מי שיש לו בעלים מכל מקום**

ציונים ומקורות סימן תט ט) הגהות מלפני המדיקים שלטי גבורים על המרדכי ב"ק סי' ע"ד סוף אות א'. ד"מ ו'. ב) כן כתב בד"מ שם.
סימן תי א) שמות כ"א ל"ג. ב) לשון רמב"ם פי"ב דנזקי ממון דין (ג') ו'. ג) שמות כ"א ל"ד.

ערך לחם

סימן תט סעיף א' בסופו. פירוש, הגידול לבד, לא שיניחנה לרעות דהא קי"ל גזל הגוי אסור בסימן שנ"ט [סעיף א'], ועיין סימן ל"ד דין י"ב.

באר הגולה

ב. שם ברמב"ם ושם במשנה. ג. וכיולא בזה כתב הטור [שם] לענין מולה לארץ. **סעיף ב' ד.** שם במשנה [ב"ק ע"ט ע"ב], והטעם מפורש בברייתא שם סוף דף פ"ב. ה. כ"כ הטור [סעיף ה'], וכ"כ התוס' שם בשם ר"ת בד"ה לא יגדל אדם חזירים וכו' ליתב מה שהקשו תיפוק ליה דאסור לעשות סחורות בכל דברים שמתים כמ"ש וכו' [ונתבאר ביו"ד סימן קי"ז], וכן כתב הרא"ש שם [פ"ד סי' י"ג]. **סעיף ג' ו.** שם [בטור] **סעיף ו'** ושם ברמב"ם [פ"ה מנזקי ממון ד"ט] ושם במשנה [ב"ק ע"ט ע"ב]. **ז.** בריתא שם דף פ"ג ע"א. **סעיף ד' ח.** בריתא שם [ב"ק] דף פ' ע"א.

סימן תי סעיף א' א. לשון הטור [סעיף א']. וכתב, בין הפקירו או לא הפקירו מייב, ובדשות הרבים חייבי, כיון שעשאו שלא ברשות, ומבואר בסעיף ו' וז"ל. **ב.** שם [בב"ק] בפרק קמא דף ג' ע"ב ובפרק ג' דף כ"ח ע"ב. **ג.** משנה שם בפרק ג' דף ל' ע"א. **סעיף ב' ד.** שם [בטור] סעיף ב', ושם בגמרא [ב"ק] פרק ה' דף מ"ט ע"ב, ויליף לה מדכתיב [שמות כ"א ל"ג] וכי יפתח וכי יכרה וכו'. **סעיף ג' ה.** לשון הרמב"ם שם [פרק י"ב מנזקי ממון] דין ו', מבואר בטוגיא דפרק ג' [דב"ק] דף כ"ט ע"ב וכדא"ל מר זוטרא בריה (דרבא) [דרב מרי] לרבינא. **סעיף ד' ו.** שם [ברמב"ם פי"ב מנזקי ממון] דין (ד') [ג'].

ביאור הגר"א

סימן תט סעיף א' א. והאידנא כו'. דברי המחבר שזה לא חלית בארץ ישראל רק בשוב ישראל, ועיין רש"י ותוס' [ב"ק] פ' ג' ד"ה מכי אתא כו', ועיין באה"ע סימן קמ"ג סעיף ג': **סעיף ג' ב.** דדמי לספר: ג. מיהו כו'. שם [ב"ק פ"ג ע"א] דרש כו' הטיל לתתא כו', ושם סוף פ"ק ט"ו ב' וסוף פ"ד מ"ו ג':

סימן תי סעיף א' א. וזהו ממונו. מכילתא [שמות כ"א ל"ג] וכי יפתח איש בור למה נאמר, עד שלא יאמר יש לי בדין הוא יאמר והבור ממונו והשור ממונו כו', ובגמרא [ב"ק] ג' [ע"ב] מאי שנא בור כו', ועיין תוס' שם ד"ה וממונך כו', ושם כ"ב ג' ד"ה אלא משום ממונו כו': **ב.** שמזיק כו' והעובר כו'. [שם] ג' ב' ומאחר מקומות שמחילת עשיתו לנזק, ועיין רש"י שם [ד"ה הני]: **ג.** שאינו זז כו'. מתני' דרש ב"ק לא זה וזה כו', ובברייתא [שם] ט' [ע"ב] י' [ע"א ושאר מקומות]: **ד.** לפיכך כו'. [שם] ג' ב', וכבר כתבתי [בסוף סק"א] דממונו לא דוקא, ומ"מ נפקא מינה לפעמים כמ"ש י"ט ב' בהליל, ובנזקין לאחר מפילת אוגם שם כ"ט, ושם [ע"ב] בגלל לא שנו אלא כו', ועיין רש"י שם ד"ה כשהפכה כו', וכיולא בזה: **סעיף ד' ה.** אחד החופר כו'. מכילתא שם* בעל הבור ישלם, מכל מקום: (ליקוט) אחד החופר כו'. ירושלמי [ב"ק] פרק ה' [ה"ו] אין לי אלא כשחפר, לקח ירש ניתן לו במתנה מנין, ת"ל או כי יכרה כו' (ע"כ): כמ"ש בילקוט [דמו שם"א] ואינו במכילתא שלפנינו. הרמי"ג

באר היטב

סימן תי סעיף ג' א. בעל הבור חייב. וכתב הרב המגיד דאפילו רואה הראשון דכיסהו שני ולא רואה שחזר וגילהו, אפילו הכי הראשון חייב, דלא היה לו לסמוך אכיסוי של זה שאין לו חלק בבור, משא"כ בבור של שני שותפין כדלקמן בסימן זה. ממ"ש [סק"ג]:

סימן גד

הולך רגל הסיט אבן שהונחה באמצע המדרכה לצידיה וניזוקו אחרים מחמתה

שאלה

ראובן הלך ברה"ר וראה שבאמצע המדרכה מונחת אבן גדולה שאפשר להתקל בה ולהנזק. לפיכך הוא הסיטה ברגליו לצידי המדרכה, למרות שגם שם עוברים אנשים, מכיון שמספרם קטן בהרבה ממספר ההולכים באמצע המדרכה. כעבור מספר דקות עבר בצידי המדרכה אדם מבוגר שהלך לאיטו והסתכל ישר, ולא הבחין באבן הנ"ל שהיתה על המדרכה, ומשום כך הוא נתקל בה וניזוק קשה מהאבן הנ"ל. הניזק תובע את ראובן שפינה את האבן למקום זה שישלם לו את נזקו.

ואילו ראובן טוען לעומתו, מכיון שאבן זו אינה שלו והוא לא הביאה למדרכה, אלא היא היתה שם, ואדרבה הוא סילקה למקום שפחות אנשים עלולים להנזק ממנה, לפיכך הוא פטור מלשלם לו. מה הדין?

תשובה

א. מדברי הגמ' ומפרשיה בב"ק (כט:) והגמ' (ו:) לגבי בור המתגלגל, התבארו ההלכות הבאות:

1. אדם שהניח תקלה ברה"ר, כגון: אבן, קליפת פרי, שברי זכוכית וכדומה במקום שעוברים שם הולכי רגל, וכעבור זמן בא אדם שני והגביה את התקלה הנ"ל פחות מג' טפחים (כלומר, פחות משיעור 24 ס"מ או 30 ס"מ) והחזירה למקומה, אם השני לא התכוון לזכות בתקלה הנ"ל, חייב הראשון בלבד על נזקי התקלה ולא השני.[1]

מקורות

1. דברי רב אשי בגמ' (כט:) וברש"י שם ד"ה אלא אמר רב אשי וכו', וד"ה כשהפכה לפחות מג' טפחים.

2. אם השני הגביה את התקלה ג' טפחים והחזירה למקומה הראשון או שבעט ברגליו בתקלה הנ"ל למרחק של יותר מג' טפחים אולם התקלה נשארה עדיין במדרכה של רה"ר, במקרים אלו אפילו אם מטרת השני היתה לסלק את התקלה מרה"ר והוא לא היה מעוניין לזכות בתקלה הנ"ל, מכל מקום מכאן ואילך נעשה השני בעל הבור הנ"ל, מכיון שבמעשיו הוא סילק את מעשה הראשון. לכן השני חייב אפילו אם ידוע מי הניח את התקלה בתחילה. וכל שכן שהשני חייב אם הגביה או בעט בתקלה ג' טפחים, אם התקלה הנ"ל הונחה בתחילה ברה"ר ע"י הרוחות או הגשמים וכדו'.[2]

מקורות

2. הגהות אשר"י שם (ד"ה אבל מחבירו, אות ה' בראב"ש), חידושי הרשב"א שם, תוס' שאנץ (הובא שם בשטמ"ק), ונבאר זאת בס"ד בקצרה.

ישנן שתי אפשרויות שבהן למרות שראובן הניח תקלה ברה"ר, ושמעון שעבר אחריו ברה"ר אינו רוצה לזכות בתקלה, מכל מקום אם שמעון עשה מעשה שגורם לסילוק בעלותו של ראובן מהתקלה, נעשה שמעון מכאן ואילך בעל התקלה וראובן הסתלק מאחריותו עליה.

אפשרות א — ששמעון יגביה את התקלה ג' טפחים. אפשרות ב — ששמעון יבעט בתקלה למרחק של ג' טפחים. בשני אופנים אלו אמרו חז"ל שהשני עקר את תקלתו של הראשון ונחשב הדבר כאילו השני סתם בעפר את הבור שחפר הראשון ברה"ר, וכעבור זמן חזר השני והוציא את העפר מהבור ויצר כעת בור חדש. לפיכך במקרים אלו נחשב הדבר שהתקלה או הבור שעשה הראשון בשעתו נסתם, וכעת תקלה או בור חדש באו לעולם ע"י מעשהו של השני. לפיכך השני בלבד נחשב בעל הבור.

לפי"ז אפילו אם מטרת השני היתה כדי לסלק את תקלתו של הראשון מרה"ר, אולם מאחר ולמעשה הוא לא סילק את התקלה והיא עדיין מהווה תקלה להולכים ברה"ר, ולעומת זאת הוא עקר וסילק את מעשה הראשון מתוך ידיעה וגמירות דעת מלאה, לפיכך מעתה נחשב השני כבעל התקלה, ואסור לו להשאירה ברה"ר. ואם השאירה ברה"ר ונגרם נזק מחמתה — רק השני חייב על נזקיה. לפיכך לא משנה מה היתה כוונתו בשעה שסילק את מעשה הראשון, מכיון שבפועל ע"י פעולותיו הוא גרם שמצד אחד את מעשה הראשון — הוא סילק, אולם את התקלה מרה"ר — הוא לא סילק, לפיכך מכאן ואילך השני נחשב בעל התקלה.

12